

Monitor Wsnp

Tweede meting

Tilburg, november 2006

dr. ir. Marijke von Bergh (IVA)

Willem Keukens LLB (UvT)

prof. mr. Reinout Vriesendorp (UvT)

drs. Hans Moors (IVA)

Uitgever: IVA
Warandelaan 2, Postbus 90153, 5000 LE Tilburg
Telefoonnummer: 013-4668466, telefax: 013-4668477
Website: www.iva.nl

© 2006 IVA

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of worden openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het IVA.

Het gebruik van cijfers en/of tekst als toelichting of ondersteuning bij artikelen, boeken en scripties is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
2. De Wsnp: ontwikkelingen sinds de nulmeting 2005	3
3. Uitkomsten	9
3.1. Aanvraag, toelating en afwijzing	9
3.1.1. Aantallen per rechtbank	9
3.1.2. Handelwijze van rechtbanken ten aanzien afwijzen	9
3.1.3. Redenen voor afwijzing	12
3.2. Instroom	15
3.3. Bewindvoerders	23
3.4. Proces	27
3.5. Uitkomsten	29
3.5.1. Einduitkomst	29
3.5.2. Doorlooptijd	33
3.6. Ondernemers in Leeuwarden	34
3.7. Faillissementsonderzoek	36
4. Duurzaamheid schone lei	39
4.1. Steekproef en respons	39
4.2. Uitkomsten	40
4.2.1. Representativiteit van de responsgroep	40
4.2.2. Achtergrondkenmerken	41
4.2.3. Financiële situatie	42
4.2.4. Terugblik op de Wsnp	45
5. Tot slot	49
5.1. De belangrijkste uitkomsten samengevat	49
5.2. Mogelijke aandachtspunten voor vervolgmetingen	52

Bijlagen

Bijlage 1: Samenstelling begeleidingscommissie 55

Bijlage 2: Nadere onderzoeksverantwoording 57

Bijlage 3: Overzicht van gegevens in de tweede meting 63

Bijlage 4: Aanvullende figuren en tabellen 65

Hoofdstuk 1

Inleiding

In augustus 2005 is de eerste Wsnp-monitor verschenen¹. Dit jaarlijks uit te brengen instrument heeft als doel de effectiviteit van de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) te monitoren. Deze wet, die sinds 1 december 1998 van kracht is, bestaat uit een saneringsregeling specifiek gericht op in ernstige betalingsmoeilijkheden verkerende natuurlijke personen. Met de Wsnp wordt getracht te voorkomen dat natuurlijke personen tot in lengte van dagen door schuldeisers worden achtervolgd wanneer zij in een problematische financiële situatie zijn terechtgekomen.

De Wsnp-monitor omvat een vaste kern van gegevens die jaarlijks geactualiseerd wordt en daarnaast een aantal per jaar wisselende thema's, die vastgesteld worden op basis van relevante uitkomsten en ontwikkelingen in de Wsnp.

Dit rapport vormt het resultaat van de tweede meting. Deze tweede Wsnp-monitor omvat de volgende onderdelen²:

1. Een **update** van de eerste monitor Wsnp (de nulmeting)

Dit betreft:

- Analyse van de gegevens uit de Centrale Database Schuldsanering (CDS, zie bijlage 3 voor een overzicht van de gegevens in de CDS)
- Het aantal afwijzingen in 2005 naar rechtbank (nu voor alle rechtbanken)
- De ontwikkeling in het aantal faillissementen (bron: Centraal Bureau voor de Statistiek)
- Overlap toevoegingencircuit en Wsnp naar ressort (nu voor alle ressorten)
- Beschrijving van nieuwe ontwikkelingen in de wet in het afgelopen jaar.

2. Onderzoek naar de **duurzaamheid van de schone lei** op basis van een telefonische enquête onder 235 particuliere huishoudens en 214 (ex-)ondernemers die minimaal een jaar voor het tijdstip van het onderzoek een schone lei hebben gekregen.

1. Von Bergh e.a., *Monitor Wsnp; nulmeting*, Tilburg: IVA/UvT 2005.

2. Een uitgebreidere onderzoeksverantwoording staat in bijlage 2.

3. Een overzicht van de **redenen van afwijzing** van verzoeken tot toelating tot de Wsnp op basis van ruim 300 afwijzingsvonnissen van zes rechtbanken, en een schets van het **beleid** ten aanzien van het afwijzen van verzoeken.
4. Een overzicht van de **negatieve beëindigingsgronden** op basis van artikel 350 Fw. op basis van een aselechte steekproef van 494 faillissementsvonnissen uit 2000 en 2005.

De opzet van het rapport is als volgt.

In hoofdstuk 2 worden recente ontwikkelingen ten aanzien van de wet uiteengezet.

Hoofdstuk 3 omvat de resultaten met betrekking tot aanvraag, instroom, proces, doorstroom en uitkomsten. In hoofdstuk 4 staat de duurzaamheid van de schone lei centraal. In hoofdstuk 5 worden de belangrijkste uitkomsten samengevat en suggesties gedaan voor onderzoeks- onderwerpen in de volgende monitor.

De monitor vormt een update van de uitkomsten van de nulmeting, dat wil zeggen dat alleen nieuwe gegevens en ontwikkelingen worden beschreven. De informatie over de jaren 1998 t/m 2004 staat wel in de tabellen en figuren, maar wordt niet opnieuw in de tekst beschreven.

Hoofdstuk 2

De Wsnp: ontwikkelingen sinds de nulmeting 2005

In de eerste gepubliceerde rapportage van de Monitor, de nulmeting³, is in het tweede hoofdstuk een korte uiteenzetting gegeven van de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp). In het nu volgende hoofdstuk worden de ontwikkelingen rondom de Wsnp sinds de nulmeting beschreven. De nadruk ligt hierbij op de wetgevingsvoorstellen en de Recofa-Wsnp richtlijnen die per 1 oktober 2005 van kracht zijn geworden.

Wetsvoorstel 29 942: voortgang

Op 5 januari 2005 is het wetsvoorstel tot wijziging van de Faillissementswet in verband met herziening van de schuldsaneringsregeling natuurlijke personen (29 942) ingediend bij de Tweede Kamer. De eerste doelstelling van het wetsvoorstel is de toegang tot het gerechtelijke schuldsaneringstraject te beperken tot die groep schuldenaren die ervoor gereed is, oftewel waarvoor de Wsnp oorspronkelijk was bedoeld. De tweede doelstelling van het wetsvoorstel is verlichting van de werklust die de regeling meebrengt voor de rechterlijke macht en de bewindvoerders. Het wetsvoorstel bevat dan ook voorstellen om de toegang tot de schuldsaneringsregeling beter beheersbaar te maken en die de regeling vereenvoudigen. Dit wetsvoorstel was ten tijde van de nulmeting reeds bekend en is in die vorm reeds uitvoerig aan bod gekomen, waarbij de meest belangrijke wijzigingsvoorstellen al zijn besproken.

Tijdens de parlementaire behandeling van wetsvoorstel 29 942 zijn de Minister van Justitie en de Tweede Kamer hieromtrent geadviseerd door de Commissie insolventierecht. Deze Commissie, die tot taak heeft een nieuwe Insolventiewet te ontwerpen, heeft bij brief van 29 juni 2006 een uiteenzetting gegeven over de uitgangspunten bij de formulering van het voorontwerp, over de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de huidige Faillissementswet en over de wijze waarop de Commissie zich de schuldsanering van natuurlijke personen in de nieuwe wet voorstelt.⁴ In

3. Von Bergh e.a., *Monitor Wsnp; nulmeting*, Tilburg: IVA/UvT 2005.

4. Gepubliceerd in *Tijdschrift voor insolventierecht* 2006/5, p. 160-167, tevens http://www.justitie.nl/images/Advies%20inzake%20voorontwerp%20Insolventiewet%2029%20juni%202006_tcm34-20429.pdf.

een reactie aan de Tweede Kamer gaat de Minister vervolgens in op de verhouding tussen wetsvoorstel 29 942 en het voorontwerp voor de Insolventiewet.⁵

Inmiddels is het wetsvoorstel op 31 oktober 2006 door de Tweede Kamer aangenomen. In het kader van de parlementaire behandeling heeft indringend en uitvoerig overleg plaatsgevonden tussen de Tweede Kamer en de Minister van Justitie. Naar aanleiding van een uitvoerig voorlopig verslag met opmerkingen van de vaste commissie van Justitie⁶ heeft de Minister van Justitie in april 2006 een reactie gegeven en achtereenvolgens een nota van wijziging ingediend.⁷ Deze bracht, op een enkele aanpassing na, weinig verandering in het initiële wetsvoorstel. Wellicht het meest opvallend is de wijziging van het overgangsrecht na invoering van de gewijzigde Wsnp. In beginsel zouden twee wettelijke regimes van toepassing zijn: voor de schuldsaneringregelingen die op het moment van inwerkingtreding van de wet reeds gestart zijn, zou de huidige wet van toepassing blijven. De herziene wet zou enkel van toepassing zijn op verzoekschriften die vanaf de datum inwerkingtreding zijn ingediend. Hierop is de kritiek geleverd dat deze regeling een onnodige belasting zou inhouden voor alle betrokkenen bij de schuldsaneringregeling. Daarom is met deze wijziging voorgesteld om uit te gaan van onmiddellijke werking van de nieuwe wet, behoudens enkele specifieke uitzonderingen. Een in het wetsvoorstel benoemde uitzondering is dat in het kader van deze regeling bepaalde schulden met een strafrechtelijke oorsprong buiten de schone lei vallen, ook als ze van meer recente datum zijn.⁸

Als gevolg van de behandeling door de Tweede Kamer (zowel bij het wetgevingsoverleg als in plenaire zitting) is nog een aantal veranderingen bij tweede nota van wijziging in het wetsvoorstel aangebracht.⁹ Een belangrijke wijziging betreft de mogelijkheid van een uitzondering als het verzoek om toelating niet is toegewezen, omdat onvoldoende aannemelijk is dat de schuldenaar ten aanzien van het ontstaan of onbetaald laten van schulden te goeder trouw is geweest (art. 288 lid 1 sub b ontwerp-Fw.) of als er een belemmerende strafrechtelijke veroordeling is geweest (art. 288 lid 2 sub c ontwerp-Fw.). In dergelijke gevallen kan het verzoek tot toelating toch worden gehonoreerd, mits voldoende aannemelijk is dat de schuldenaar de omstandigheden die bepalend zijn geweest voor het ontstaan of onbetaald laten van de schulden onder controle heeft gekregen.¹⁰ Voorts is door de Tweede Kamer – onder meer¹¹ – een (gewijzigd) amendement (Weekers c.s.)¹² aangenomen dat strekt tot de invoering van een beperkt soort moratorium in het versterkte minnelijk traject. Wanneer het verzoekschrift tot toepassing van de schuldsaneringsregeling gepaard gaat met een verzoek om (een) onwillige schuldeiser(s) tot medewerking aan een minnelijke schuldregeling te bevelen, kan een schuldenaar de rechtbank

5. *Kamerstukken TK 2006-2007*, 29 942, nr. 9.

6. *Kamerstukken TK 2005-2006*, 29 942, nr. 6.

7. *Kamerstukken TK 2005-2006*, 29 942, nr. 7, resp. *Kamerstukken TK 2005-2006*, 29 942, nr. 8.

8. *Kamerstukken TK 2005-2006*, 29 942, nr. 8, p. 7.

9. *Kamerstukken TK 2006-2007*, 29 942, nr. 24.

10. Zie art. 288 lid 3 ontwerp-Fw. (*Kamerstukken EK 2006-2007*, 29 942, nr. 1).

11. Voor de andere amendementen zie *Kamerstukken TK 2006-2007*, 29 942, nrs. 10, 20, 21 en 32.

12. *Kamerstukken TK 2006-2007*, 29 942, nr. 34.

voorafgaand aan de behandeling van dit verzoek vragen een voorlopige voorziening te treffen indien er sprake is van een bedreigende situatie.¹³ Deze voorziening strekt dan tot schorsing van de desbetreffende maatregel van de schuldeiser gedurende maximaal een half jaar.

Recofa – Wsnp richtlijnen¹⁴

Ook de Recofa – Wsnp richtlijnen zijn in de vorige monitor kort aan bod gekomen. Op 1 oktober 2005 zijn deze richtlijnen operationeel geworden. Deze richtlijnen beogen een uniformering van het beleid en beslissingskader van rechters(-commissarissen), bewindvoerders en andere uitvoerende partijen in Wsnp-zaken. De richtlijnen zijn daarmee een belangrijk uitgangspunt geworden bij de invulling van enkele zogenaamde open normen binnen de Wsnp en onduidelijkheden omtrent de uitvoering van schuldsaneringen in de praktijk. Deels is in de richtlijnen vooruitgelopen op de voorgestelde wijzigingen conform wetsvoorstel 29 942.

Als meest in het oog springende richtlijnen worden genoemd:

- Indien een verzoek wordt gedaan door iemand op wie beschermingsbewind is uitgesproken, dient die bewindvoerder het verzoek mede te ondertekenen (richtlijn 1).
- Bij een omzetting van faillissement in schuldsanering is geen gemeentelijke verklaring vereist, maar kan volstaan worden met een beredeneerde verklaring van de curator dat de schulden uit het faillissement te goeder trouw zijn ontstaan en onbetaald gelaten alsmede dat de schuldenaar zich in het faillissement aan de verplichtingen heeft gehouden (richtlijn 2).
- Er zijn enige criteria geformuleerd wanneer het ontstaan of onbetaald laten van schulden als te goeder trouw moet worden aangemerkt (richtlijn 4) en wanneer het ontbreken van goeder trouw reden is het verzoekschrift af te wijzen.
- Er worden criteria gegeven over het nakomen van de sollicitatieplicht (richtlijn 14).
- Met richtlijnen 9 (schriftelijke communicatie), 10 (telefonische communicatie) en 13 (postblokkade) wordt een vlotte uitwisseling van informatie tussen bewindvoerder en schuldenaar voorzien. Van alle openbare verslagen dient de bewindvoerder een exemplaar aan de schuldenaar toe te zenden (richtlijn 19).
- Er zijn modelverslagen ontwikkeld en er is voorgeschreven welke bijlagen (model crediteurenlijst, recente berekening Vtlb) daarbij moeten worden gevoegd. De financiële verslaglegging alsmede het verzoek onderhandse verkoop en vaststelling salaris zijn eveneens gestandaardiseerd (richtlijnen 18, 20, 21 en 25 en bijlagen).

13. Art. 287a en 287b ontwerp-Fw. (*Kamerstukken EK 2006-2007*, 29 942, nr. I). Onder 'bedreigende situatie' wordt verstaan: gedwongen woningontruiming, beëindiging van de levering van gas, elektra of water, opzegging dan wel ontbinding van de zorgverzekering (art. 287b lid 2 ontwerp-Fw.).

14. Te vinden op de website van Bureau Wsnp:

<http://www.wsnp.rvr.org/bewindinfo/Data/Richtlijnen%20voor%20schuldsanering%20per%2001-10-2005/Wsnp%20richtlijnen%20versie%202005.pdf>.

- De procedure voor verificatievergadering en akkoordbehandeling is uitvoerig beschreven, waarbij in de mogelijkheid van een pro forma verificatievergadering is voorzien (richtlijnen 23 en 26).
- Er is een procedure vastgesteld voor het geval er minder dan € 500 aan de schuldeisers kan worden uitgedeeld. Er hoeft dan geen verificatievergadering gehouden te worden (richtlijn 24).
- Aan schuldeisers die over een akkoord worden geraadpleegd, wordt (via de model volmacht) de mogelijkheid geboden om de bewindvoerder te machtigen om tegen het akkoord te stemmen (richtlijn 26).

De meeste richtlijnen zullen geen directe invloed hebben op de indicatoren in de Wsnp-monitor. Wel zou richtlijn 4 rechters een betere leidraad moeten kunnen geven bij de beoordeling van de goede trouw. Richtlijn 4 geeft enige criteria onder welke voorwaarden schulden – of het al dan niet onbetaald laten daarvan – kunnen worden aangemerkt als al dan niet te goeder trouw en hoe daarmee om te gaan. Het blijkt namelijk niet eenvoudig om aan deze norm een zekere uniforme invulling te geven en er doen zich de nodige verschillen voor bij de verschillende rechtbanken en gerechtshoven.

De richtlijnen zullen in 2007 aan een evaluatie worden onderworpen.

Overige ontwikkelingen

Tot slot worden nog enkele andere ontwikkelingen genoemd die voor de uitvoering van de Wsnp van belang zijn.

Allereerst hebben de invoering van de nieuwe Zorgverzekeringswet, Wet op de zorgtoeslag, en Wet op de huurtoeslag invloed op het vrij te laten bedrag, en daarmee op het bedrag dat overblijft voor de kosten die uit de boedel worden vergoed (publicaties, bewindvoerdersalaris) en uitdeling aan de schuldeisers.¹⁵

Voorts zijn vanuit de NVVK initiatieven ontplooid om het minnelijk traject door aanpassingen aantrekkelijker te maken. Tijdens een pilot schuldhulpverlening in 2006/2007 zal de NVVK de nieuwe werkwijze gaan testen. Vervolgens zal aan de hand van de resultaten bekeken worden of deze werkwijze landelijk kan worden ingevoerd.

Verder heeft de NVVK landelijk convenanten gesloten met grote schuldeisers die naar verwachting zullen resulteren in meer minnelijke schuldregelingen.

Bovendien heeft de Staatssecretaris van SZW door middel van de *Tijdelijke subsidieregeling schuldhulpverlening 2006* extra budget beschikbaar gesteld aan gemeenten zodat er meer ruimte is voor maatwerk in de lokale schuldhulpbegeleiding.¹⁶

Deze maatregelen kunnen invloed hebben op het aantal verzoekschriften om toepassing van de Wsnp.

15. Berekening van het vrij te laten bedrag bij toepassing van de Wet schuldsanering natuurlijke personen, *Rapport van de werkgroep rekenmethode vtlb van Recofa*, juli 2006, te vinden op http://www.wsnp.rvr.org/frames/fr_publicinfo.htm.

16. Stcrt. 18 juli 2006, nr. 137, p. 18.

Ten slotte is de voortschrijdende professionalisering van het beroep van bewindvoerder een belangrijke ontwikkeling voor de uitvoering van de Wsnp.¹⁷

17. Zie Besluit kwaliteitsaudits bewindvoerderorganisaties (1 april 2006), http://www.wsnp.rvr.org/frames/fr_bibl.htm en Wsnp Update nr. 38, oktober 2005. Er zijn onder meer criteria voor de erkenning van nieuwe bewindvoerderorganisaties, regels omtrent de toelating tot de basisopleiding voor kandidaat-bewindvoerders, een auditsysteem voor bewindvoerderorganisaties en het beleid om te werken met een maximum aantal benoemingen per bewindvoerder(sorganisatie).

Hoofdstuk 3

Uitkomsten

3.1. Aanvraag, toelating en afwijzing

3.1.1. Aantallen per rechtbank

In tabel 3.1 staat een overzicht per rechtbank van de aantallen en percentages afgewezen, toegewezen en ingetrokken verzoeken¹⁸ tot toelating in de Wsnp in 2005. Het eerste wat opvalt is een sterk verschil in het percentage afwijzingen tussen de rechtbanken. Er zijn enerzijds rechtbanken waar meer dan een kwart van de aanvragen wordt afgewezen (Arnhem en Rotterdam) en anderzijds rechtbanken waar het aandeel minder dan 5% is (Leeuwarden en Middelburg). Er is een duidelijke correlatie tussen het percentage afwijzingen en de grootte van de rechtbank (gemeten aan het totaal aantal aanvragen): hoe groter de rechtbank, hoe hoger het afwijzingspercentage ($\rho^{19} = 0,58$; $p = 0,01$). Een aantal rechtbanken valt buiten dit patroon: in de grotere rechtbanken Utrecht en Zwolle is het afwijzingspercentage relatief laag en in kleinere rechtbanken als Dordrecht en Almelo relatief hoog.

De percentages intrekkingen verschillen iets minder sterk. Hier vormen Groningen en in mindere mate Middelburg uitschieters naar boven met 25% respectievelijk 13%, terwijl Arnhem helemaal geen intrekkingen had in 2005. Deze uitschieters worden echter grotendeels veroorzaakt door de wijze van administreren. Navraag bij de rechtbank Groningen leerde dat het hoge percentage intrekkingen in feite afwijzingen betreft. Het gaat hierbij specifiek om zaken waarbij de gerechtssecretaris om nadere informatie heeft gevraagd en waarbij deze informatie vervolgens niet tijdig is aangeleverd. In tegenstelling tot de drie andere rechtbanken houdt Groningen dergelijke zaken niet lange tijd aan tot de beschikbare informatie is aangeleverd, maar wijst ze na twee weken af (tenzij uitstel is aangevraagd door de schuldenaar). Al deze zaken werden tot en met 2005 als intrekking (maar inmiddels als afwijzing) geregistreerd. Een aanzienlijk deel van deze schuldenaren dient een nieuw verzoek in wanneer de informatie wel beschikbaar is. Deze herhaalde verzoeken leiden tot een relatief hoog aantal verzoeken in Groningen. Het ontbreken

18. Ingetrokken verzoeken zijn aanvragen die worden ingetrokken voordat de rechter zich erover uitspreekt.

19. De correlatiecoëfficiënt (ρ) drukt de statistische samenhang tussen twee factoren uit. Het getal ligt altijd tussen -1 en $+1$. Hoe dichter het getal bij -1 of $+1$ ligt (ofwel hoe verder van 0 af) hoe sterker de samenhang.

van intrekkingen in Arnhem bleek eveneens een administratieve kwestie te zijn: deze worden als afwijzing geregistreerd.

Het algemene beeld is dat afwijzingen en intrekkingen communicerende vaten zijn (een hoog percentage afwijzingen gaat samen met een laag percentage intrekkingen en omgekeerd; ($\rho = -0,74$; $p=0,01$)). Dit geldt echter niet voor alle rechtbanken. Met name kleinere rechtbanken wijken af van dit patroon: in Leeuwarden, Assen en Maastricht zijn beide percentages lager dan gemiddeld, terwijl Dordrecht als enige rechtbank hogere percentages dan gemiddeld heeft bij beide. In het algemeen geldt hoe groter de rechtbank, hoe kleiner het percentage toegelaten zaken hoger ($\rho = -0,54$; $p=0,017$).

Tabel 3.1. *Afgewezen, toegewezen en ingetrokken verzoeken tot toelating in de Wsnp in 2005 naar rechtbank*

	afwijzingen	intrekkingen	toepassing	Totale aanvraag*	% afgewezen**	% intrekkingen**	% toegelaten
Alkmaar	26	38	472	536	4,9	7,1	88,1
Almelo	174	17	615	806	21,6	2,1	76,3
Amsterdam	368	77	1286	1731	21,3	4,4	74,3
Arnhem	390	0	988	1378	28,3	0,0	71,7
Assen	50	24	521	595	8,4	4,0	87,6
Breda	211	36	795	1042	20,2	3,5	76,3
Dordrecht	96	32	315	443	21,7	7,2	71,1
Den Haag	286	55	1001	1342	21,3	4,1	74,6
Groningen	68	288	790	1146	5,9	25,1	68,9
Haarlem	143	60	1042	1245	11,5	4,8	83,7
's-Hertogenbosch	145	54	893	1092	13,3	4,9	81,8
Leeuwarden	15	10	360	385	3,9	2,6	93,5
Maastricht	62	25	731	818	7,6	3,1	89,4
Middelburg	17	75	471	563	3,0	13,3	83,7
Roermond	44	28	438	510	8,6	5,5	85,9
Rotterdam	372	53	1017	1442	25,8	3,7	70,5
Utrecht	186	53	1118	1357	13,7	3,9	82,4
Zutphen	82	7	729	818	10,0	0,9	89,1
Zwolle	192	54	1157	1403	13,7	3,8	82,5
Totaal	2927	986	14739	18652	15,7	5,3	79,0

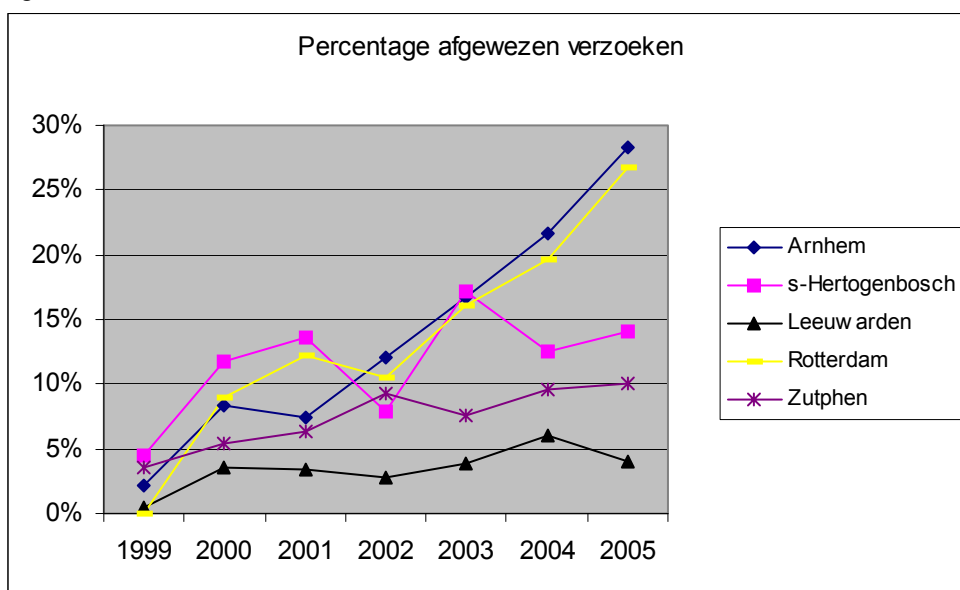
* som van afgewezen, toegelaten en ingetrokken verzoeken

** als percentage van de totale aanvraag

Bron: administratie Rechtbanken via Recofa-enquête

In figuur 3.1 is voor vijf rechtbanken de ontwikkeling van het percentage afwijzingen weergegeven. Voor Arnhem en Rotterdam wordt de in de nulmeting gesignaleerde stijgende lijn gecontinueerd. Bij de rechtbanken in 's-Hertogenbosch, Leeuwarden en Zutphen is geen sprake van een expliciete stijging of daling.

Figuur 3.1.

3.1.2 *Handelwijze van rechtbanken ten aanzien van afwijzen*

Om de percentages afwijzingen en intrekkingen beter te kunnen interpreteren is bij een viertal rechtbanken, die van elkaar verschillen ten aanzien van deze percentages, nagevraagd welk beleid er wordt gevoerd met betrekking tot het toelaten/afwijzen van zaken. De wet en de richtlijnen lieten (tot aan de wetwijziging van 31 oktober 2006) ruimte voor verschillen daar bepaalde situaties een afwijzingsgrond kunnen (maar niet hoeven te) vormen.

Strengheid

Een deel van de rechtbanken zegt vrij coulant te zijn bij de toetsing op toelating, mede vanuit de ervaring dat het hof coulant is. Eén rechtbank zegt daarnaast wel streng te zijn *tijdens* het traject: een schuldenaar kan één keer iets fout doen, maar daarna wordt snel overgegaan tot een tussentijdse beëindiging (hetgeen tot uiting komt in een vrij laag aantal positieve uitkomsten bij deze rechtbank).

Strengheid lijkt ook enigszins afhankelijk van de persoon van de rechter. Dit geldt zowel voor de toelating als ook voor het Wsnp-traject zelf: de ene rechter is wat meer dan de andere de mening toegedaan dat een schuldenaar zich tijdens het Wsnp-traject geen misstap kan veroorloven en zal daarom minder snel een schone lei verlenen dan de andere.

Andere rechtbanken hebben het idee dat zij relatief streng zijn. Zij zien dit wel als arbeidsintensief; het zonder meer toelaten van alle verzoeken zou de minste tijd kosten. Bij één rechtbank heeft men de indruk dat rechtbanken waar secretarissen de verzoeken beoordelen soepeler zijn dan rechtbanken waar rechters dit doen. Toen dit bij de betreffende rechtbank nog door de secretarissen werd gedaan (de beginjaren) was het afwijzingspercentage lager dan nu rechters de verzoeken beoordelen.

Als mogelijke reden voor het feit dat rechtbanken met een hoog percentage afwijzingen niet tevens een hoog percentage positieve uitkomsten (schone lei; akkoord) hebben, wordt genoemd dat rechters die streng zijn bij de instroom ook streng zijn tijdens het traject.

Proces

Bij enkele rechtbanken worden alle verzoeken behandeld op een hoorzitting. Bij de andere gebeurt dit alleen bij zaken waarbij twijfel bestaat over de goede trouw (en worden de overige zaken zonder hoorzitting toegelaten). Deze selectie maken de gerechtssecretarissen. Eén rechtbank noemt als concrete voorbeelden van schuldenaren die men hoort degenen:

- met CJIB-boetes boven 1500 euro
- die minder dan 5 jaar geleden schulden hadden door fraude
- met psychische problemen, of met verslavingsproblematiek waarbij een recente verklaring van de hulpverlener dat de problemen onder controle zijn, ontbreekt.

Eén rechtbank verklaart haar relatief lage percentage afwijzingen uit goed voorwerk van de GKB in het minnelijke traject: de 'juiste' personen worden doorgesluist naar het wettelijk traject.

3.1.3 Redenen voor afwijzing

Met de op 31 oktober 2006 aangenomen wetwijziging worden de eisen voor toelating tot de Wsnp strenger. Dit kan de komende jaren blijken door een afname van het aantal verzoeken, in hogere afwijzingspercentages en/of een verschuiving in de redenen voor afwijzing. Om dit te monitoren is in deze meting voor het jaar 2005 de reden van afwijzing geanalyseerd bij 351 vonnissen, afkomstig van zes rechtbanken. Om een representatieve steekproef te krijgen is ook hier bij de keuze van de rechtbanken gelet op spreiding in het percentage afwijzingen en intrekkingen. De verwachting is namelijk dat het percentage afwijzingen mogelijk samenhangt met de reden voor afwijzing.

In het huidige artikel 288 Fw. staan verplichte en facultatieve afwijzingsgronden als volgt genoemd.

Het verzoek wordt afgewezen:

- a. indien de schuldenaar geacht wordt te kunnen voortgaan met het betalen van zijn schulden;
- b. indien er gegronde vrees bestaat dat de schuldenaar tijdens de toepassing van de schuldsaneringsregeling zal trachten zijn schuldeisers te benadelen of zijn uit de schuldsaneringsregeling voortvloeiende verplichtingen niet naar behoren zal nakomen;
- c. indien de schuldsaneringsregeling reeds op de schuldenaar van toepassing is.

Het verzoek kan worden afgewezen:

- a. indien minder dan tien jaar voorafgaande aan de dag waarop het verzoekschrift is ingediend, de schuldenaar ingevolge een bij in kracht van gewijsde gegane uitspraak in staat van faillissement heeft verkeerd of ten aanzien van hem de schuldsaneringsregeling van toepassing is geweest;

- b. indien aannemelijk is dat de schuldenaar ten aanzien van het ontstaan of onbetaald laten van schulden niet te goeder trouw is geweest.

In tabel 3.2 staan de redenen van afwijzing.

Het niet te goeder trouw zijn is verreweg de meest voorkomende reden voor afwijzing. Bij 81% van de afwijzingen is dit de/een reden. De vrees voor het niet nakomen van de verplichtingen is in een kwart van de gevallen een reden voor afwijzing. Een faillissement of van toepassing zijnde schuldsaneringsregeling minder dan 10 jaar geleden vormt bij 3% een reden, terwijl het kunnen betalen van de schulden vrijwel niet voorkomt.

Tabel 3.2. *Hoofdrede*nen* van afwijzing

	%
Aanvrager kan schulden betalen	0,3
Vrees voor benadelen schuldeisers, niet nakomen verplichtingen	25
Faillissement minder dan tien jaar geleden	3
Niet te goeder trouw	81
Andere redenen**	11
N	351

* in een vonnis kan meer dan één reden genoemd worden

** veelal het meerdere malen niet ter zitting zijn verschenen zonder opgaaf van redenen of het ontbreken van een 285-verklaring

In tabel 3.3 staat een nadere specificatie van de afwijzingsredenen.

Schulden bij het CJIB (boetes voor verkeersovertredingen, schadevergoedingen, strafrechtelijke boetes) en fraude vormen met 37% respectievelijk 29% de meeste voorkomende gronden voor afwijzing. Daarna komen recente schulden en het aangaan van nieuwe schulden terwijl bij voorbaat bekend was dat men deze niet kon aflossen, die elk bij circa 15% een reden vormen. Bij vrees voor het benadelen van schuldeisers/het niet nakomen van verplichtingen gaat het het vaakst om schulden ontstaan door onverantwoord en verwijtbaar handelen. Verslaving vormt in 12% van de gevallen een grond voor afwijzing en het onvoldoende onder controle hebben van psychische problemen bij een kleine 3%.

Wanneer voor elk van de zes rechtbanken afzonderlijk naar de redenen voor afwijzing wordt gekeken, dan komt er geen duidelijke samenhang tussen het percentage afwijzingen en de redenen voor afwijzing naar voren. Van de zes rechtbanken hebben er drie een laag, twee een hoog en één een gemiddeld percentage afwijzingen.

Tabel 3.3. *Specificatie afwijzingsgronden*

	%*
Niet te goeder trouw	
- schulden bij CJIB	36,6
- fraude	28,9
- recente schulden	16,6
- nieuwe schulden terwijl bij voorbaat bekend niet te kunnen aflossen	14,0
- gokschulden, verslaving	11,7
- geen pogingen gedaan oude schulden af te lossen	9,4
- telefoonschulden	9,1
- geen behoorlijke boekhouding, ondeugdelijke bedrijfsvoering	5,1
- zwart rijden openbaar vervoer	2,6
- illegaal energie aftappen	1,4
- paulianeuze betalingen; gelegenheid gehad faillissement te voorkomen	1,1
- schulden van derden	1,1
- huurschuld of schuld op de energierekening	1,1
- auto verkocht, die nog niet was afbetaald	,9
- schuldeisers verzwegen	,6
- zonder rijbewijs rijden	,6
- bedrijf gestart terwijl niet toegestaan	,6
- onverzekerd autorijden	,3
Vrees voor benadelen schuldeisers, niet nakomen verplichtingen	
- geen baan gezocht, niet beschikbaar zijn voor arbeidsmarkt	2,9
- verzuimd info te geven aan curator, bewindvoerder, rechtbank	2,3
- niet aan opdracht minnelijke schuldhulpverlening gehouden	2,0
- baan opgezegd	1,1
- uit faillissement voortkomende verplichtingen niet nagekomen	1,1
- detentie verzoeker	1,1
- geeft geen inzicht in inkomen of verblijfplaats	,3
- aanvaardt geen verantwoordelijkheid voor ontstaan van schulden	,3
Niet te goeder trouw of vrees voor niet nakomen verplichting	
- schulden ontstaan door onverantwoord en verwijtbaar handelen	9,1
- ondanks boetes telkens opnieuw wet overtreden	3,7
- psychische problemen die onvoldoende onder controle zijn	2,6
- weinig saneringsgezinde houding	2,3
Andere redenen	
- meermalen niet ter zitting verschenen zonder opgaaf redenen	5,1
- geen 285-verklaring	2,0
- verzoekschrift onvolledig	,9
- verzoeker niet in staat zelf verzoek in te dienen en is niet onder bewind of curatele gesteld	,6
- schulden behoren niet toe aan aanvrager	,6
- verzoek te laat ingediend	,3
- misbruik procesrecht	,3
- geen verblijfsvergunning	,3
n	351

* als percentage van het totaal

Ten aanzien van de hoofdredenen blijkt dat bij twee rechtbanken met lage afwijzingspercentages de vrees voor het benadelen van schuldeisers/het niet nakomen van de verplichtingen met circa 60% bovengemiddeld vaak een reden vormt. "Andere redenen" komen bij deze twee en bij één rechtbank met een hoog percentage afwijzingen in 2005 niet voor.

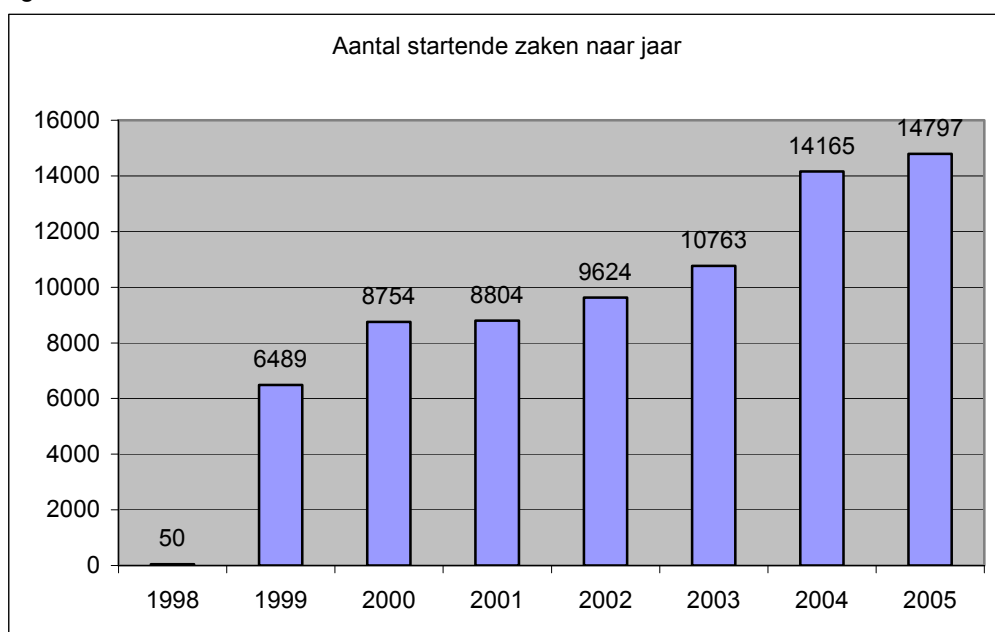
Wanneer naar de specificatie van de redenen wordt gekeken, komt eveneens een uniek beeld per rechtbank naar voren.

Zo spelen bij één rechtbank met een laag percentage afwijzingen de CJIB-boetes en het herhaald opgelegd krijgen ervan een hoofdrol, en bij een andere recente schulden en het nalaten van pogingen om oude schulden af te lossen. Van de twee rechtbanken met hoge afwijzingspercentages komt bij de ene fraude bovengemiddeld vaak voor als afwijzingsgrond en bij de andere schulden ontstaan door onverantwoord en verwijtbaar handelen. Verder is er nog een rechtbank waar het meermalen niet ter zitting verschijnen bij 20% een afwijzingsgrond vormt.

3.2. Instroom

Het aantal nieuw gestarte zaken in 2005 bedraagt bijna 14.800, ruim 600 meer dan in 2004 (zie figuur 3.2). De stijging is duidelijk minder sterk dan in het jaar ervoor. De situatie verschilt tussen de arrondissementen (zie bijlage 4, figuur B1). In Haarlem en Maastricht zijn in 2005 ruim 350 zaken meer gestart dan in 2004. Voor Maastricht betekent dit een verdubbeling na drie jaren van daling. Andersom is er in een aantal arrondissementen een lagere instroom in 2005 dan in 2004: in Arnhem is er een daling van 15% en in Alkmaar, Assen, Breda, 's-Hertogenbosch, Roermond en Utrecht van circa 10%.

Figuur 3.2.

Tabel 3.4. Kenmerken zaken op huishoudensniveau, naar jaar waarin de zaak is gestart (in %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Totaal
<i>Boedel</i> ²⁰								
- enkel	nb	nb	78,3	78,4	80,2	80,0	77,1	78,9
- dubbel	nb	nb	21,7	21,6	19,8	20,0	22,9	21,1
N			7232	7924	8999	11827	12045	48027
<i>Soort zaak</i> ²⁰								
- (ex-)Onderneming	21,2	13,0	18,5	16,7	17,6	17,2	15,1	17,2
- Particulier	78,8	87,0	81,5	83,3	82,4	82,8	84,9	82,8
N	6487	8654	7232	7924	8999	11827	12045	63218
<i>Huishoudensvorm</i>								
- alleenwonend	33,8	38,7	46,1	43,5	40,8	44,3	48,8	42,1
- eenoudergezin	16,9	19,6	22,2	27,1	26,4	22,0	22,5	22,2
- tweoudergezin	26,9	20,8	14,7	13,9	16,0	15,4	14,0	17,6
- stel zonder kinderen	13,1	10,6	9,9	7,4	9,2	9,8	8,1	9,8
- volwassenen en kinderen	3,1	3,6	2,5	3,0	2,4	2,6	2,9	2,9
- meerdere volwassenen zonder kinderen	6,2	6,7	4,7	5,1	5,2	6,0	3,7	5,4
N	2016	2403	1548	1622	2219	2560	1976	14350

* nb= pas geregistreerd vanaf 2001

Ten opzichte van de nulmeting zijn er geen nieuwe ontwikkelingen zichtbaar in het type boedel (dubbel/enkel), het type zaak (particulier/ondernemer) en de huishoudensvorm van de schuldenaar (zie tabel 3.4).

Tabel 3.5. Leeftijd- en sekseverdeling schuldenaren, naar jaar waarin de zaak is gestart (in %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Totaal*
<i>Leeftijd</i>								
18-20 jaar	,7	,7	,8	,9	,7	,6	,5	,7
21-35 jaar	40,8	42,6	42,8	43,3	43,2	39,7	36,9	40,9
36-50 jaar	44,0	42,3	42,0	42,2	43,0	44,0	44,2	43,2
51-64 jaar	13,2	13,0	13,1	12,3	11,8	14,2	16,4	13,7
65+	1,2	1,4	1,3	1,2	1,4	1,6	2,1	1,5
Gemiddelde leeftijd in jaren	38,9	38,6	38,5	38,3	38,4	39,4	40,3	39,2
N	6470	8725	8780	9608	10752	14137	14784	73.306
<i>Sekse</i> ²¹								
man	59,0	61,1	52,7	50,1	50,1	51,4	50,4	53,3
vrouw	41,0	38,9	47,3	49,9	49,9	48,6	49,6	46,7
N	2095	2491	2026	2070	2805	3333	3278	18.098

* Totaal over alle jaren.

Wat betreft de leeftijdverdeling van de schuldenaren lijkt zich een tendens te ontwikkelen naar een instroom van meer 50-plussers. Dit percentage neemt toe van ± 13% in 2002 en 2003 naar ruim 18% in de 2005 (zie tabel 3.5). Dit beeld is eveneens zichtbaar in figuur 3.3 waarin de

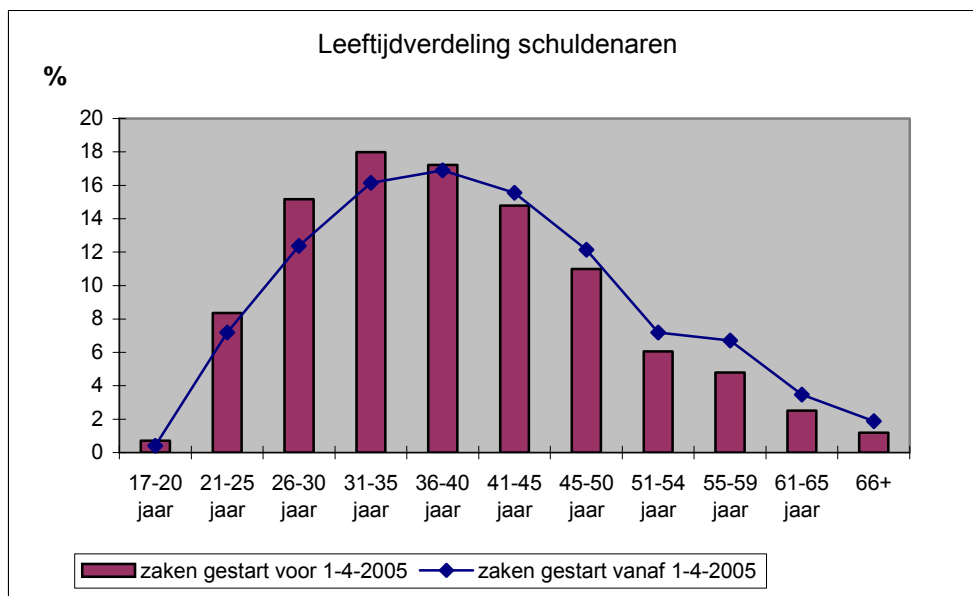
20. Aantallen kunnen verschillen ten opzichte van de nulmeting omdat de bewindvoerder dit gedurende het Wsnp-traject kan wijzigen.

21. Door problemen bij de koppeling van gegevens zijn de cijfers in de rapportage van de nulmeting niet geheel juist.

leeftijdverdeling van de nieuwe instroom sinds de nulmeting staat weergegeven naast de verdeling bij de nulmeting.

De instroom van mannen en vrouwen is vanaf 2002 ongeveer fifty-fifty, nadat deze in de eerste jaren voor zo'n 60% uit mannen bestond.

Figuur 3.3.

Huishoudensinkomen en schuldenlast²²

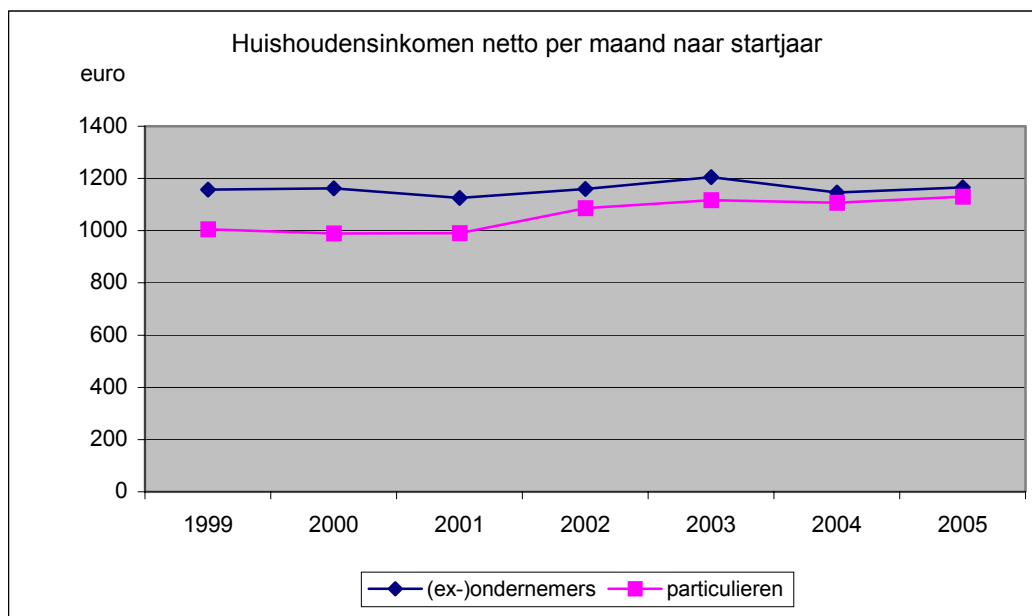
Het huishoudensinkomen van particulieren en (ex-)ondernemers groeit naar elkaar toe door de jaren heen (zie figuur 3.4).

De gemiddelde schuldenlast van ondernemers vertoont een fluctuerend beeld, terwijl bij de particuliere huishoudens de in de nulmeting waargenomen lichte stijging volgend op een aanvankelijke daling, zich voortzet (zie figuur 3.5). Globaal geldt dat bij een zelfde inkomen de schuldenlast van een ondernemer drie maal zo hoog is als van een particuliere schuldenaar.

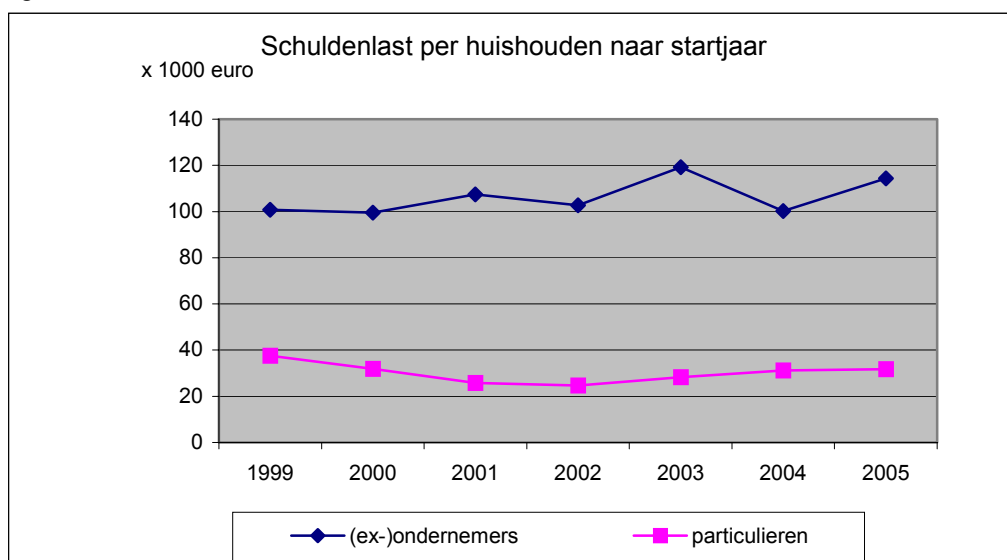
Gemiddeld hebben particuliere schuldenaren 10 schuldeisers en (ex-)ondernemers 13.

22. Het inkomen en de schuldenlast worden mogelijk te laag ingeschat. Het inkomen in de 285-verklaring is soms niet het feitelijke inkomen, maar het inkomen dat resteert na aftrek van de beslagen. Ook zijn niet altijd alle schulden opgenomen in de verklaring. Dit is het geval wanneer de verklaring is gebaseerd op alleen de gegevens die zijn geregistreerd in het minnelijke traject, als de schuldeninventarisatie voortijdig is gestaakt vanwege het niet kunnen sluiten van een akkoord met de schuldeisers en/ of doordat er in de tijdspanne tussen het opmaken van de verklaring en de instroom in de Wsnp nieuwe schulden ontstaan kunnen zijn.

Figuur 3.4.

Figuur 3.5.

Nieuwe informatie uit de 285-verklaringen

De Raad voor Rechtsbijstand 's-Hertogenbosch heeft het afgelopen jaar de beschikking gekregen over extra informatie over de schuldenaren. Het gaat daarbij om meer gegevens uit de schuldsaneringsverklaring, zoals informatie over de schulden, over de reden voor het mislukken/niet starten van een minnelijk traject, en over doorverwijzing naar en gebruik van hulpverlening. Deze aspecten worden hieronder beschreven. Er is daarbij onderscheid gemaakt tussen particulieren en (ex-)ondernemers.

Tabel 3.6. *Schulden*

	Particulieren	(Ex-) ondernemers
Reden van schulden²³		
echtscheiding	16,9*	8,5*
inkomensterugval	51,0*	84,4*
overbesteding	47,0*	17,9*
gedrag	24,2*	8,7*
n ²⁴	2609	358
Voorkomen schuldtypen die weigeringsgrond kunnen vormen		
boete voor verkeersovertreding	1,7	1,2
boete als schadevergoeding	<0,1	0,0
boete voor misdrijf	0,1	0,0
fraude	0,7	0,5
belastingenschuld	8,1*	26,5*
n	541	3270

* p<0,01²⁵

De redenen voor het ontstaan van de schulden (zie tabel 3.6) verschillen tussen (ex-) ondernemers en particulieren. Bij (ex-)ondernemers was een inkomensterugval verreweg de belangrijkste oorzaak (84%), terwijl bij particulieren een inkomensterugval en overbesteding²¹ beide vrijwel even vaak de reden vormden (beide bij ongeveer de helft van de schuldenaren). Ook echtscheiding en gedrag (verslaving, gat in de hand) vormden bij particulieren twee respectievelijk drie keer zo vaak een reden voor de schulden als bij (ex-) ondernemers.

23. Deze 4 typen schulden worden onderscheiden in de 285-verklaring.

Overbestedingsschulden: meer uitgeven dan er inkomsten zijn; ook aan niet-noodzakelijke producten.

Gedragsschulden (compensatieschulden): teveel uitgeven als compensatie voor psychisch onwelbevinden: veelal schulden als gevolg van alcohol-, drugs-, gok- of koopverslaving.

24. De reden is onbekend bij 33% van de (ex-)ondernemers en bij 20% van de particulieren. Aangenomen wordt dat dit losstaat van de reden die eraan ten grondslag ligt.

25. p<0.01 duidt erop dat het verschil in uitkomst tussen de twee vergeleken groepen met 99% waarschijnlijkheid een feitelijk bestaand verschil is en niet een verschil dat bij toeval veroorzaakt wordt doordat slechts van deze 3811 personen (en niet van alle schuldenaren in de Wsnp) gegevens bekend zijn.

Wanneer gekeken wordt naar het voorkomen van schuldtypen die een weigeringsgrond voor toelating tot de Wsnp kunnen vormen (boetes voor verkeersovertredingen en misdrijven, boetes als schadevergoeding, en fraude), dan blijkt dat deze schulden zelden voorkomen onder schuldenaren in de Wsnp (daar waar ze wel voorkomen, kan het zijn dat ze ouder zijn dan vijf jaar, de termijn waarna ze in het algemeen geen weigeringsgrond meer vormen).

Een belastingschuld (geen grond voor afwijzing) heeft ruim een kwart van de (ex-)ondernemers en 8% van de particulieren.

Ten slotte blijkt dat het gemiddeld aantal schuldeisers met 12 respectievelijk 13 niet wezenlijk verschilt tussen particulieren en (ex-)ondernemers.

Uit tabel 3.7 blijkt dat de 285-verklaring veelal wordt opgemaakt door een instantie voor schuldhulpverlening/budget (bij 90% van schuldenaren). Bij de overige 10% doet de sociale dienst/het CWI of het maatschappelijk werk dit.

Bij de redenen voor het mislukken dan wel het niet starten van een minnelijk traject worden vier redenen onderscheiden. Er zijn duidelijke verschillen tussen particulieren en (ex-)ondernemers. Bij particulieren is het niet-akkoord-gaan van de schuldeisers de meest voorkomende reden (52%), terwijl bij (ex-)ondernemers onvoldoende aflossingscapaciteit de voornaamste reden vormt (63%). Een gebrek aan medewerking door de schuldenaar is bij 21% van de particulieren en bij 8% van de ondernemers een reden voor mislukking/niet starten; het niet te goeder trouw zijn is zelden tot nooit een reden hiervoor.

De schuldhulpverlener wijst maar een klein deel van de schuldenaren door naar andere vormen van hulpverlening: 16% van de particulieren en 6% van de (ex-)ondernemers. Particulieren worden in de helft van de gevallen doorverwezen naar het maatschappelijk werk; de meeste ondernemers naar instanties anders dan het maatschappelijk werk, de huisarts, Bureau Rechtshulp of verslavingszorg.

Ruim een op de drie particulieren en 10% van (ex-)ondernemers maakt gebruik van hulp om de financiën onder controle te krijgen. Meestal gaat het om budgetbeheer (27% van de particulieren). Budgetbegeleiding krijgt 14% van de particulieren.

Ten slotte blijkt dat de overgrote meerderheid van de schuldenaren in een huurwoning woont (98% van de particulieren en 92% van de (ex-)ondernemers).

Tabel 3.7. Overige informatie (in %)

	Particulieren	(Ex-) ondernemers
Instantie die verklaring opmaakte		
schuldhulpverlening/budgetbeheer	89,4	88,8
GSD/CWI	6,4	8,2
maatschappelijk werk	4,2	3,0
anders	0,1	0,0
n	3270	541
Reden mislukken/niet starten		
minnelijk traject		
gebrek aan medewerking schuldenaar	20,9*	7,9*
niet te goeder trouw	0,1	0,0
onvoldoende aflossingscapaciteit	26,6*	62,8*
schuldeisers niet allemaal akkoord	52,3*	29,3*
n	1431	239
Doorverwezen door de schuldhulpverlener naar:		
maatschappelijk werk	8,2*	1,7*
huisarts	0,3	0,0
Bureau rechtshulp	0,1	0,0
verslavingszorg	1,0	,7
andere instantie	10,8*	4,8*
niet verwezen	83,8*	94,1*
Gebruikte voorzieningen		
geen	64,2*	89,5*
budgetbeheer	27,6*	6,8*
budgettraining	3,3*	1,3*
budgetbegeleiding	14,2*	4,8*
gesprekkenmodel	4,5*	1,5*
Type woning		
huurwoning	98,2*	92,3*
koopwoning	1,8*	7,7*
n	3270	541

* p < 0,01

Probleemcumulatie

Om een beeld te krijgen van de mate waarin schuldenaren in de Wsnp ook op andere terreinen problemen kennen, is gekeken of zij sinds het bestaan van de Wsnp ook gesubsidieerde rechtsbijstand hebben genoten (met ander woorden: of zij voorkomen in het toevoegingenbestand van de Raden voor Rechtsbijstand). Uit tabel 3.8 blijkt dat aan circa eenderde van de schuldenaren in Wsnp ook gesubsidieerde rechtsbijstand is verleend door een

toegevoegde rechtsbijstandverlener (hierna: toevoeging). Het gemiddeld aantal toevoegingen per persoon is 2,5. In Amsterdam en 's-Hertogenbosch is het aandeel schuldenaren in de Wsnp met toevoegingen iets groter dan in de overige ressorten. In deze twee ressorten is het gemiddeld aantal toevoegingen per persoon ook het hoogst.

Tabel 3.8. *Aandeel Wsnp'ers met toevoegingen per ressort.*

	aantal in Wsnp en in toevoegingencircuit	Totaal aantal in Wsnp	% in Wsnp en in toevoegingencircuit	Gemiddeld aantal toevoegingen per persoon
Amsterdam	7194	18477	38,9	2,7
Arnhem	6725	20975	32,1	2,3
's-Hertogenbosch	5836	16201	36,0	2,5
Den Haag	4859	15498	31,4	2,4
Leeuwarden	2653	8518	31,1	2,3
Totaal	27267(-551)*	79669	34,2(32,9)*	2,5

* 551 personen hebben alleen een (of meer) toevoegingen op het terrein van faillissementsrecht. Mogelijk betreft dit de schulden waarvoor men in de Wsnp zit en gaat het niet om multi-problematiek. Wanneer deze personen buiten beschouwing worden gelaten daalt het percentage personen in de Wsnp met toevoeging(en) van 34% naar 33%.

In tabel 3.9 is de verdeling naar type toevoeging weergegeven met in de laatste kolom ter vergelijking de totale verdeling van alle toevoegingen (dwz. inclusief die van personen buiten de Wsnp).

Tabel 3.9. *Type toevoegingen Wsnp'ers (per ressort) versus alle toevoegingen (in %)*

	Amsterdam	Arnhem	's-Herto- genbosch	Den Haag	Leeu- warden	Totaal Wsnp'ers	Totaal alle toe- voegingen
Persoons- en							
familierecht	27,3	36,4	34,7	34,4	38,5	33,3	23,1
Strafrecht	21,3	24,1	19,0	23,4	24,6	22,1	33,4
Verbintenissenrecht	15,2	10,7	15,9	13,2	11,9	13,7	6,8
Sociale verzekeringen en voorzieningen	13,8	7,5	10,7	9,6	8,5	10,4	7,8
Arbeidsrecht	8,4	7,7	7,9	9,0	6,7	8,1	6,4
Huur/Woonrecht	7,3	4,8	6,7	5,3	3,9	5,9	2,6
Vluchtelingen/Vreem- delingenrecht	3,4	1,6	2,4	2,5	2,4	2,5	17,7
Faillissementsrecht	,6	5,4	,6	,5	1,1	1,7	,2
Bestuursrecht	1,4	,6	,9	1,0	,6	1,0	1,2
Civilrecht	,6	,5	,4	,5	1,0	,6	,3
Ambtenarenrecht	,2	,2	,1	,3	,1	,2	,2
Erfrecht	,2	,2	,2	,1	,3	,2	,2
Fiscaal recht	,2	,2	,2	,2	,1	,2	,1
Goederenrecht	,1	,1	,1	,0	,3	,1	,1
n	19.308	15.604	14.750	11.636	6.029	67.327	1.903.816

De meest voorkomende vorm van rechtsbijstand die schuldenaren in de Wsnp hebben ontvangen betreft het persoons- en familierecht; 33% van de toevoegingen valt hieronder. Op de tweede plaats komt het strafrecht (22%), gevolgd door het verbintenissenrecht (13%). Toevoegingen op het terrein van het faillissementsrecht (waaronder ook eventuele rechtsbijstand bij een hoger beroep na afwijzing voor de Wsnp) betreft 1,7% van de toevoegingen.

Vergelijking van de vijf ressorten laat zien dat Amsterdam ten opzichte van de andere ressorten een relatief hoog aantal toevoegingen kent in het persoons- en familierecht, op het gebied van sociale verzekeringen en voorzieningen, het huur- en woonrecht en het bestuursrecht. Arnhem scoort vooral hoog in het faillissementsrecht (er zijn hier ook relatief veel toepassingen van de Wsnp na hoger beroep, zie § 3.4) en relatief laag in het verbintenissenrecht, op het terrein van sociale verzekeringen en voorzieningen en dat van vluchtelingen- en vreemdelingenrecht. In 's-Hertogenbosch is het aantal toevoegingen op het gebied van het strafrecht relatief laag, terwijl Den Haag op geen enkel terrein uitschieters kent. Leeuwarden ten slotte heeft relatief veel toevoegingen in het persoons- en familierecht en juist weinig in het arbeidsrecht en in het huur- en woonrecht.

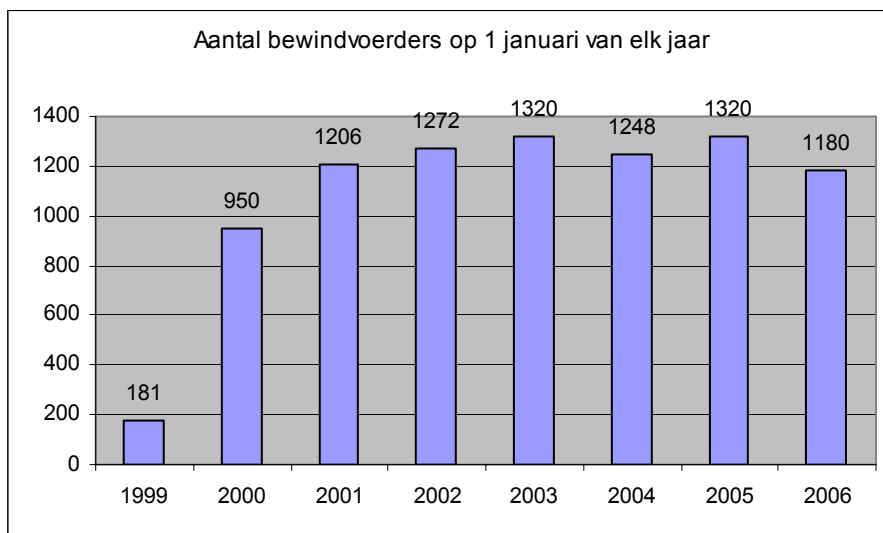
Vergelijking van de toevoegingen van schuldenaren in de Wsnp met alle toevoegingen laat zien dat schuldenaren in de Wsnp relatief vaak rechtsbijstand krijgen op het gebied van persoons- en familierecht, verbintenissenrecht, huur- en woonrecht, sociale verzekeringen en voorzieningen, en, niet onverwacht, het faillissementsrecht (voor een deel zal deze laatste categorie betrekking hebben op de Wsnp en als zodanig niet op multi-problematiek duiden). Toevoegingen op het terrein van vluchtelingen- en vreemdelingenrecht komen aanzienlijk minder vaak voor dan gemiddeld (2,5% versus 17,7%)

3.3. Bewindvoerders

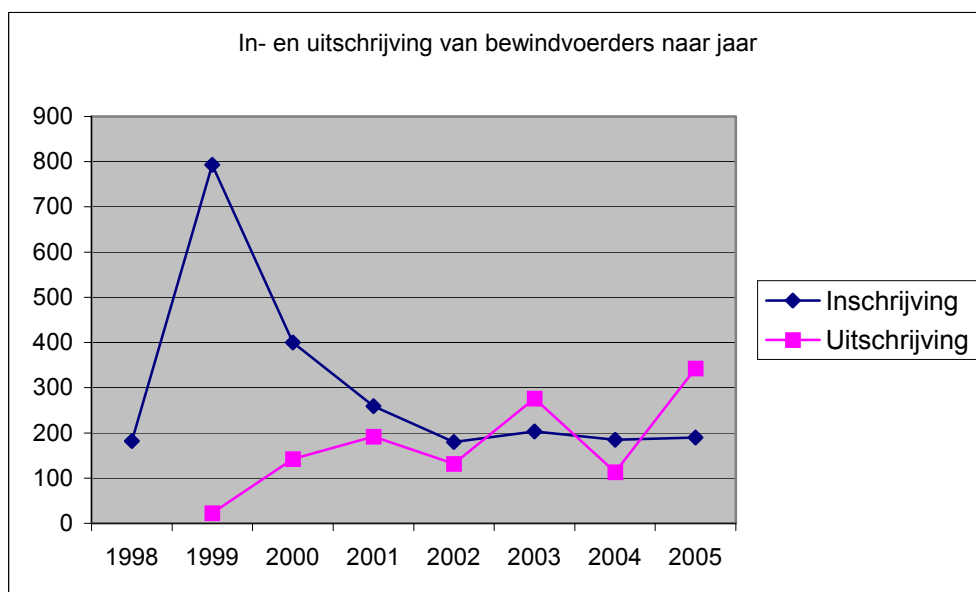
Het aantal ingeschreven bewindvoerders op 1 januari 2006 is ten opzichte van een jaar eerder met ruim 10% gedaald (zie figuur 3.6). Met 1180 is het aantal lager dan het de afgelopen vijf jaar geweest is. Dit is de resultante van een hoog aantal uitschrijvingen in 2005 (ruim 300) en een stabiel aantal inschrijvingen van een kleine 200 bewindvoerders (zie figuur 3.7). Van de uitgeschreven bewindvoerders is 90% advocaat, terwijl van de nieuw ingeschreven bewindvoerders slechts 66% advocaat²⁶ is (zie tabel B1 in bijlage 4). Daarnaast vormen zowel medewerkers van advocatenkantoren als 'overige' bewindvoerders (particuliere schuldhulpverleners, maatschappelijk werkers) 15% van de nieuw ingeschreven bewindvoerders.

²⁶ Het toenemen van het relatieve aandeel niet-advocaten maakt dat een totale bewindvoerdercapaciteit toeneemt, aangezien niet-advocaten veelal full time bewindvoerder zijn en advocaten niet.

Figuur 3.6.

Figuur 3.7.

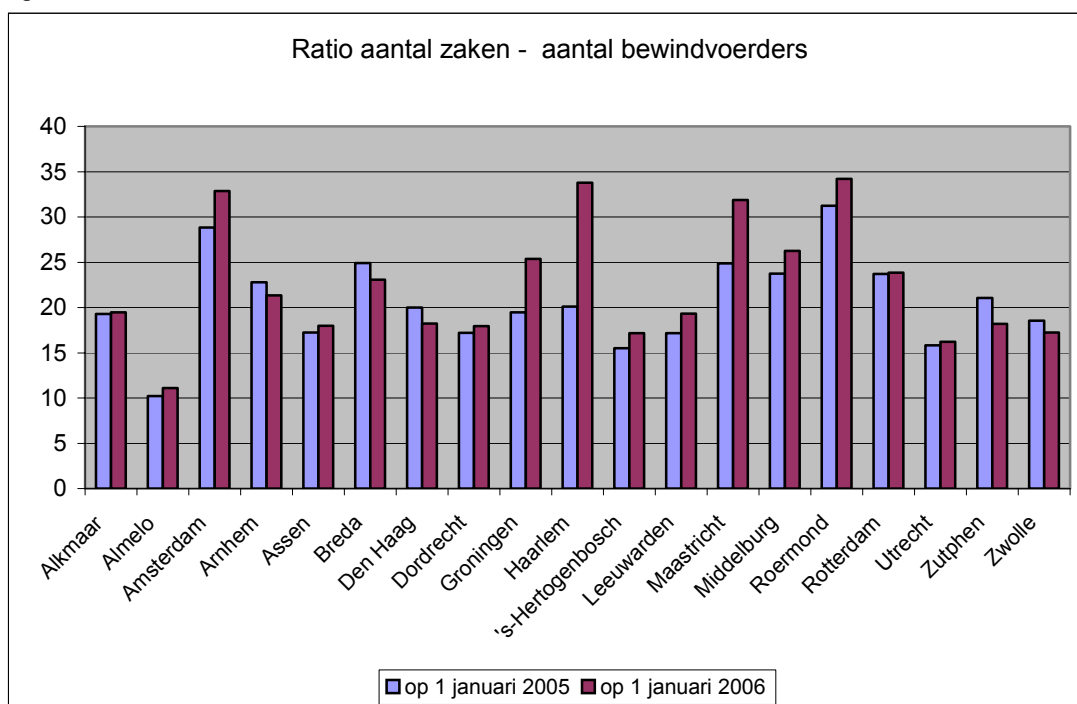

In figuur 3.8 staat per arrondissement weergegeven de ratio tussen het aantal lopende zaken en het aantal bewindvoerders dat voor het betreffende arrondissement werkt, zowel op 1 januari 2005 als op 1 januari 2006. In de meeste arrondissementen is het aantal zaken ten opzichte van het aantal bewindvoerders gestegen, het sterkst in Haarlem, Maastricht en Groningen. In vijf arrondissementen is sprake van een lichte daling. Op 1 januari is het gemiddelde aantal zaken per bewindvoerder, dat wil zeggen het totaal aantal lopende zaken gedeeld door het totaal aantal ingeschreven bewindvoerders, 32,1 (37.902/1180).

Uit de ratio tussen het aantal lopende zaken en het aantal bewindvoerders in een arrondissement kan niet afgeleid worden in hoeverre er in een arrondissement een tekort aan bewindvoerders is of dreigt. Als vuistregel wordt een maximum van 250 zaken²⁷ per bewindvoerder gehanteerd. Gemiddeld zit het aantal zaken per bewindvoerder hier ver onder. Een deel van de bewindvoerders werkt echter voor meerdere arrondissementen en kan dan uiteraard niet voor elk arrondissement 250 zaken doen. Nadere analyse laat zien dat op 1 juni 2006 23 bewindvoerders meer dan 250 lopende zaken op hun naam hebben staan. Voor de bewindvoerders die met een caseload boven het gestelde maximum geldt dat zij – sinds deze vuistregel bestaat – het aantal zaken aan het afbouwen zijn; hiervoor is een overgangperiode nodig. De Raad voor Rechtsbijstand 's-Hertogenbosch monitort de caseload per bewindvoerder en per bewindvoerderorganisatie, en daarnaast zijn de er de kwaliteitsaudits bij de bewindvoerders waarbij de caseload een punt van aandacht is.

Het aandeel bewindvoerders-niet-advocaat is ten opzichte van 2004 in de meeste arrondissementen gelijk gebleven of licht gestegen. De sterkste stijging van dit type bewindvoerder is zichtbaar in Amsterdam en 's-Hertogenbosch, terwijl in Maastricht het aandeel bewindvoerders-niet-advocaat is gedaald.

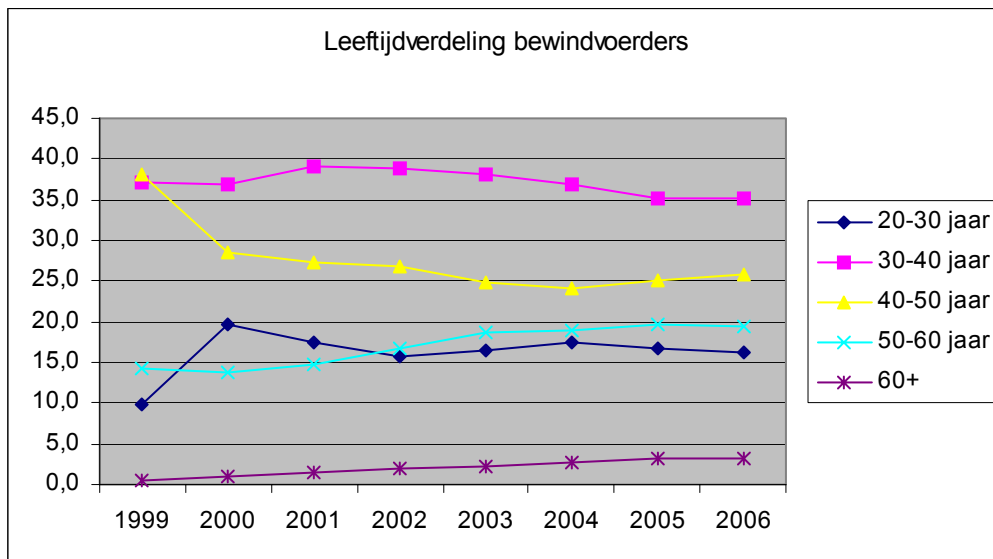
Figuur 3.8.

27. De vuistregel is eigenlijk: maximaal 1250 zaakpunten waarbij geldt:
 Enkel particulier 5 punten; Dubbele particulier 3 punten (per zaak); Enkele ondernemer 10 punten
 Dubbele ondernemer 6 punten (per zaak)

Voor wat betreft de leeftijd van de bewindvoerders lijkt er in 2005 een einde te zijn gekomen aan het gestaag stijgende aandeel 50- en 60-plussers (figuur 3.9).

Figuur 3.9.

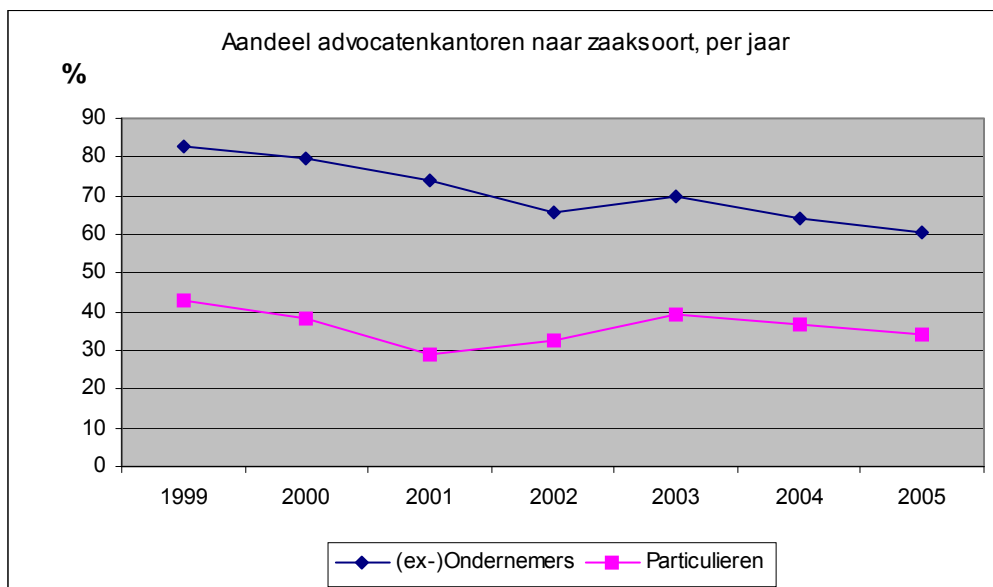
Bewindvoerderorganisaties

Op 1 juni 2006 zijn er 478 bewindvoerderorganisaties, 50 minder een jaar eerder. De verdeling naar type bewindvoerderorganisatie is nauwelijks veranderd ten opzichte van vorig jaar (zie tabel B2). Het aandeel advocatenkantoren bedraagt 88% (tegen 89% vorig jaar); de fractie particuliere schuldhulpverlening (incl. maatschappelijk werk) is licht gestegen ten koste van de Bureaus Rechtshulp (deze zijn in 2005 en 2006 opgeheven en zullen in toekomstige monitoren niet meer voorkomen). Ook in de omvang van de bewindvoerderorganisaties is weinig veranderd ten opzichte van de nulmeting.

Het aandeel ondernemerszaken dat bij een advocatenkantoor is ondergebracht (zoals door de Recofa als aanbeveling²⁸ is gedaan) is in 2005 opnieuw licht gedaald, naar 60% (zie figuur 3.10).

28. Aanbeveling 6, Aanbevelingen tot de toepassing van de Wsnp, T&C 2004, blz. 581. Mogelijke verklaringen voor het niet strikt hanteren van deze aanbeveling is enerzijds dat er complexe en minder complexe ondernemerszaken zijn; voor de minder complexe ondernemerszaken heeft het onderbrengen bij een advocaat geen meerwaarde. Daarnaast zijn (door de professionalisering van de bewindvoerders) niet-advocaten steeds beter toegerust voor het voeren van het bewind bij complexere zaken.

figuur 3.10.

3.4. Proces

Hoger beroepszaken

Er zijn in totaal (t/m mei 2006) 1140 zaken waarbij (definitieve) toepassing volgde na een hoger beroep; dit is 1,4% van alle toepassingen (zie tabel 3.10). In ressort Arnhem is het percentage met 2% hoger dan gemiddeld. In Leeuwarden is het percentage met 0,8% het laagst. Wanneer het aantal toepassingen na hoger beroep wordt vergeleken met het totaal aan afwijzingen dan blijkt dat in Leeuwarden het aantal zaken dat wordt toegepast na een hoger beroep vrijwel gelijk is aan het aantal afwijzingen, terwijl in Arnhem en 's-Hertogenbosch de verhouding ongeveer 1:3 is.

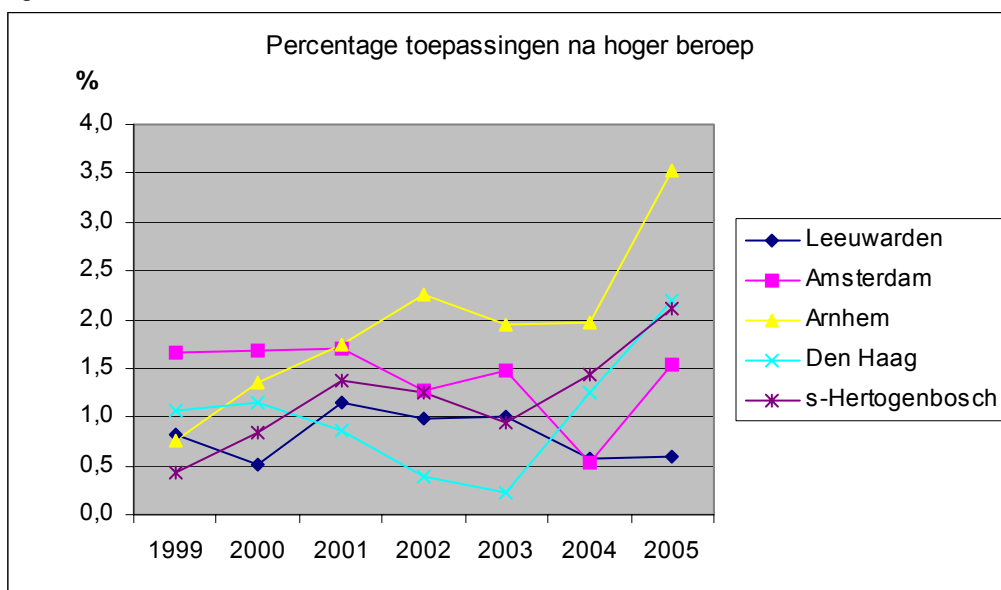
Tabel 3.10. Aantal zaken met toepassing na hoger beroep (hb), naar ressort.*

	Aantal toepassingen na hb	% hb als % van totaal aantal zaken in de Wsnp	Aantal afwijzingen	verhouding aantal toepassingen na hb tov. totaal aantal afwijzingen
Amsterdam	248	1,3	-	-
Arnhem	426	2,0	1175	0.37
Den Haag	184	1,2	-	-
's-Hertogenbosch	211	1,3	666	0.32
Leeuwarden	71	0,8	72	0.99
Totaal	1140	1,4		

* gemiddeld vanaf 1998

In figuur 3.11 is voor elk ressort per jaar weergegeven het percentage zaken waarbij de schuldsanering is toegepast na een hoger beroep²⁹. Opvallend is met name de sterke stijging in 2005 in Arnhem van het aantal zaken waarin toepassing volgde na een hoger beroep. Ook in 's-Hertogenbosch is sprake van een stijging, terwijl in Den Haag na een aantal jaren van daling er sinds 2003 een sterke stijging optreedt. In Leeuwarden is sprake van een stabiele lijn, evenals in Amsterdam, uitgezonderd een dip in 2004.

Figuur 3.11.

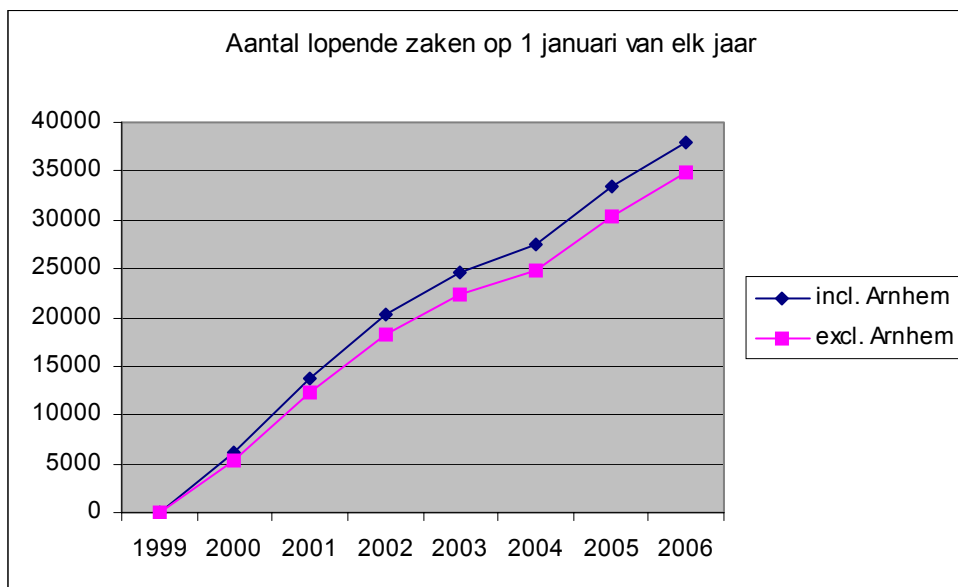
In figuur 3.12 staat het aantal lopende zaken³⁰ op 1 januari van elk jaar weergegeven. Omdat in de nulmeting arrondissement Arnhem buiten beschouwing is gelaten, is nu zowel het aantal inclusief als exclusief Arnhem weergegeven.

Na een afzwakking van de groei van het aantal lopende zaken in 2002 en 2003 is er vanaf 2004 weer sprake van een sterkere groei. De lichte daling van het aantal lopende zaken tussen 1 januari 2003 en 1 januari 2004 in Almelo, Amsterdam en Zwolle is in alle drie de arrondissementen weer omgeslagen in een stijging.

29. Voor een figuur met de aantallen (in plaats van percentages) zie bijlage 4, figuur B4. Het beeld is daar grofweg hetzelfde.

30. Zaken met looptijd van meer dan vijf jaar die nog als lopend stonden geregistreerd zijn als beëindigd beschouwd en niet meegenomen in de berekening.

Figuur 3.12

3.5. Uitkomsten

Om een beeld te krijgen van de einduitkomst en de duur van zaken is gekeken naar zaken die vóór 1 januari 2003 zijn gestart. Indien alle reeds beëindigde zaken in beschouwing worden genomen zou er een oververtegenwoordiging ontstaan van zaken met een korte looptijd (akkoorden en faillissementen).

3.5.1. Einduitkomst

In de tabellen 3.10a t/m 3.10c staan de einduitkomsten van de zaken weergegeven die voor 1 januari 2003 zijn gestart. De eerste tabel geeft een totaalbeeld (tabel 3.11a), daarna volgt een uitsplitsing naar particulieren en (ex-)ondernemers.

Uit tabel 3.11a blijkt dat nu meer zaken beëindigd zijn (ten opzichte van de nulmeting), er geen substantiële verschuiving in de uitkomsten te zien is. Alleen voor het jaar 2001 is het percentage schone leien gestegen ten opzichte van de nulmeting. Voor de eerdere jaren is er vooral sprake van een administratieve inhaalslag: de zaken met als startjaar 2000 of eerder die in de nulmeting nog als lopend geregistreerd stonden, waren vaak al beëindigd, maar nog niet als zodanig geregistreerd. Het ging hier dan ook niet om langlopende zaken die een relatief grote kans op een schone lei hebben.

Het percentage zaken dat in een schone lei eindigt, bedraagt nu 70,5% (en 70,8% wanneer Arnhem, net als bij de nulmeting ook nu buiten beschouwing gelaten wordt). Wanneer het jaar 2002 buiten beschouwing wordt gelaten (omdat van de zaken die in dit jaar zijn gestart er nog

ruim 1600 lopen) komt het totaal percentage schone leien uit op 71,1%. Bij ondernemers is het percentage schone leien een fractie hoger dan bij particulieren (72% versus 70%) en het percentage akkoorden is bij hen ruim twee maal zo hoog (7% versus 3%).

Verder is er sprake van een afname van het aandeel akkoorden (van $\pm 7\%$ naar $\pm 2\%$) en een toename van het percentage zaken dat eindigt zonder schone lei, faillissement of akkoord (van $\pm 7\%$ naar $\pm 12\%$). Hier lijken de rechtbanken vooruit te lopen op de wetswijziging waarbij een tussentijdse beëindiging alleen in een faillissement eindigt als er baten zijn. Dit beeld is zowel zichtbaar bij ondernemers als bij particulieren. Zoals in de nulmeting is geconstateerd gaat het in bijna de helft van de 'overige beëindigingen' om reguliere beëindigingen zonder schone lei.

Tabel 3.11a. *Wijze van zaakbeëindiging naar jaar waarin de zaak is gestart (in %), dd 1-6-2006; totaal*

	1998	1999	2000	2001	2002	Totaal
Schone lei	71,1	70,1	72,7	70,3	68,9	70,5
Faillissement	15,6	15,9	14,8	15,3	17,3	15,8
Akkoord	6,7	7,5	4,0	2,9	1,8	3,8
Overige	6,7	6,5	8,4	11,6	12,0	9,8
N	45	5995	8054	7705	7847	29646
aantal nog lopende zaken	1	402	617	972	1632	3624

Tabel 3.11b. *Wijze van zaakbeëindiging naar jaar waarin de zaak is gestart (in %), dd 1-6-2006; particulieren*

	1998	1999	2000	2001	2002	Totaal
Schone lei	74,2	69,3	72,4	69,8	68,7	70,2
Faillissement	12,9	16,7	15,0	15,6	17,4	16,2
Akkoord	9,7	6,7	3,6	2,2	1,2	3,2
Overige	3,2	7,2	9,0	12,4	12,7	10,5
N	31	4697	6999	6320	6603	24650
aantal nog lopende zaken	1	340	537	795	1336	3009

Tabel 3.11c. *Wijze van zaakbeëindiging naar jaar waarin de zaak is gestart (in %), dd 1-6-2006; ondernemers*

	1998	1999	2000	2001	2002	Totaal
Schone lei	64,3	72,8	74,9	72,2	70,2	72,4
Faillissement	21,4	13,0	13,6	13,7	16,5	14,2
Akkoord	0	10,2	6,8	6,2	5,3	7,1
Overige	14,3	3,9	4,7	7,9	8,0	6,2
N	14	1298	1055	1385	1244	4996
aantal nog lopende zaken	0	62	80	177	296	615

In tabel 3.12 staat de samenhang van de einduitkomst van een zaak met het al dan niet voorkomen van schuldenaren in het toevoegingencircuit (= het hebben ontvangen van gesubsidieerde rechtsbijstand). Er blijkt dat schuldenaren die sinds eind 1998 een of meer

toevoegingen hebben gehad, minder vaak een schone lei krijgen en vaker failliet worden verklaard dan schuldenaren die geen toevoegingen hebben gehad. Van de schuldenaren met een of meer toevoegingen krijgt 60% een schone lei en gaat 26% failliet, terwijl voor degenen zonder toevoegingen 67% een schone lei krijgt en 19% failliet wordt verklaard. De kans op een positieve uitkomst (schone lei of akkoord) versus een faillissement is voor een schuldenaar zonder toevoegingen ruim 1,5³¹ maal zo groot als voor een schuldenaar met toevoegingen.

Tabel 3.12. Einduitkomst naar voorkomen in toevoegingencircuit

	geen toevoegingen/ rechtsbijstand	met toevoegingen/ rechtsbijstand
Toekenning schone lei	67,0	60,3
Faillissement	18,7	25,7
Homologatie akkoord	4,8	2,9
Overige	9,5	11,2
N	24.902	12.031

In deze tweede meting is opnieuw gekeken of er een samenhang is tussen het percentage afwijzingen in een arrondissement en het percentage faillissementen gedurende een Wsnp-traject. Dit jaar is ook het percentage intrekkingen in de analyse betrokken plus de trend in afwijzingscijfers over de jaren.

Het doel van deze analyse is enerzijds om na te gaan of een laag percentage toepassingen (hoog percentage afwijzingen + intrekkingen) samengaat met een laag aantal faillissementen, vanuit het idee dat vooral kansrijke zaken worden toegelaten. Daarnaast wordt gekeken of er een samenhang is tussen de *trend* in het afwijzingspercentage en het percentage faillissementen. Het percentage faillissementen is gebaseerd op zaken die gestart zijn vóór 2003. Het afwijzingspercentage in latere jaren kan een reactie zijn op het (hoge) aantal faillissementen in eerdere jaren.

In tabel 3.13 staan de gegevens van de vijf rechtbanken waarvan voor alle jaren afwijzingscijfers aanwezig zijn. Ten eerste geldt dat alle vijf de rechtbanken een relatief laag percentage intrekkingen kennen (ten opzichte van het landelijk gemiddelde). Daarom wordt verder alleen naar de afwijzingen gekeken. Vervolgens blijkt er geen eenduidig patroon zichtbaar.

Het beeld van een hoog afwijzingspercentage leidend tot een laag percentage faillissementen is bij geen van de rechtbanken zichtbaar. Het patroon van een stijgend percentage afwijzingen als reactie op een hoog percentage faillissementen is alleen zichtbaar bij Arnhem.

Rotterdam kent evenals Arnhem een hoog percentage afwijzingen in 2005 gekoppeld aan een sterke groei van dit percentage in de afgelopen jaren. Het percentage faillissementen in Rotterdam is echter niet bovengemiddeld hoog. 's-Hertogenbosch kent een fluctuerend percentage afwijzingen bij een hoog percentage faillissementen dat bovendien stijgt bij later gestarte zaken (gestart in 2003 ten opzichte eerder gestarte zaken). Zutphen heeft een licht

31. Schuldenaar zonder toevoegingen $(67+4,5) / 18,7 = 3,9$
 Schuldenaar met toevoegingen $(60,3+2,9) / 25,7 = 2,5$

stijgend maar laag percentage afwijzingen bij een laag aandeel faillissementen en Leeuwarden kent zeer weinig afwijzingen bij een gemiddeld faillissementspercentage.

Deze uiteenlopende patronen passen bij de verschillen in strengheid die uit de gesprekken met enkele rechtbanken naar voren zijn gekomen: er zijn onder meer rechtbanken die streng zijn bij de toelating én tijdens het traject; dit betekent ceteris paribus een hoog afwijzingspercentage en hoog percentage faillissementen. Daarnaast zijn er rechtbanken die soepel zijn bij de toelating, maar die tijdens het traject streng zijn. Dit leidt ceteris paribus tot een laag afwijzingspercentage en hoog percentage faillissementen.

Tabel 3.13. *Afwijzingen, intrekkingen en faillissementen naar arrondissement*

	% intrekkingen in 2005	% afwijzingen in 2005	trend in % afwijzingen	% faillissementen zaken gestart vóór 2002*	% faillissementen zaken gestart vóór 2003*
Arnhem	0,0	28,3	sterk stijgend	20,9	20,9
Rotterdam	3,7	26,8	sterk stijgend	16,3	16,7
's-Hertogenbosch	4,9	14,0	fluctuerend	19,0	22,4
Zutphen	0,9	11,2	licht stijgend	10,2	10,5
Leeuwarden	2,6	4,0	stabiel laag	15,1	14,5
Landelijk gemiddeld	5,6	16,6		15,2	15,8

Faillissementen van rechtspersonen en natuurlijke personen

Een van de doelstellingen van de Wsnp is het aantal faillissementen van natuurlijke personen terug te dringen.

In figuur 3.13 wordt de ontwikkeling van het aantal uitgesproken faillissementen van rechtspersonen en natuurlijke personen van 1982 tot 2005 weergegeven.

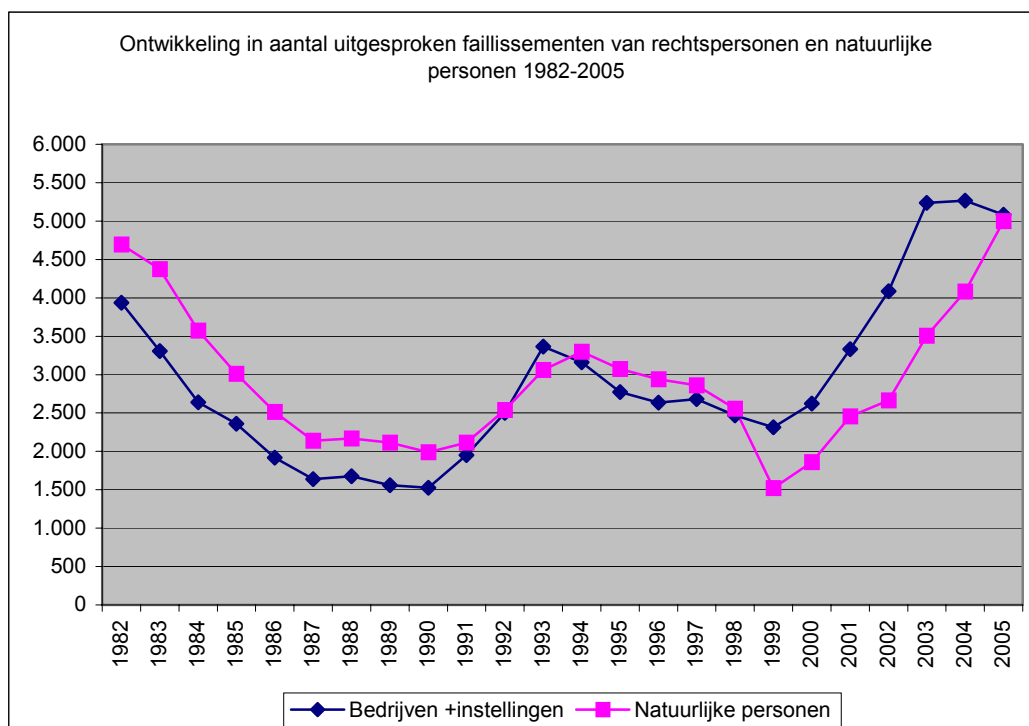
In de nulmeting was reeds geconstateerd dat vanaf 1999 het aantal faillissementen van natuurlijke personen lager ligt dan het aantal faillissementen bij bedrijven en instellingen. Met de nieuwe cijfers van 2005 lijkt een trend zichtbaar te worden waarbij het aantal faillissementen van natuurlijke personen³² het aantal faillissementen van bedrijven en instellingen voorbijstreeft. Een kleine rol is hierbij weggelegd voor het feit dat de Wsnp zelf tot een stijging van het aantal faillissementen leidt doordat bij dubbele zaken in de Wsnp die in een faillissement eindigen voor beide partners een faillissement wordt uitgesproken (die elk apart geregistreerd worden), terwijl er bij een faillissement buiten de Wsnp meestal één faillissement wordt uitgesproken als sprake is van een gemeenschap van goederen.³³ Het aantal dubbele faillissementen in de Wsnp loopt op

32. Een nader onderscheid naar eenmanszaken, vennoten en overige natuurlijke personen is niet betekenisvol omdat het CBS schuldsaneringen die alsnog worden omgezet in een faillissement, typeert naar de stand van zaken vlak voor het daadwerkelijke faillissement. Hierdoor worden alle *ex*-ondernemers (voormalige eigenaren van een eenmanszaak/vennoten) bij de omzetting van een schuldsanering in een faillissement in de statistieken opgenomen als een particulier. Het aantal faillissementen van particulieren stijgt daardoor automatisch al veel sterker dan van eenmanszaken/vennoten.

33. Zie art. 63 Fw

van nul in 1999 en 2000 tot 321 in 2005. Deze aantallen doen echter weinig af aan de stijging van 1500 faillissementen van natuurlijke personen in 1999 tot ruim 4200 in 2005. Ten dele kan deze stijging verklaard worden door de economische stagnatie in deze periode. Daarnaast is de instroom in de schuldhulpverlening in deze periode sterk gegroeid; veel meer schuldenaren zijn bij schuldhulpverleners in beeld gekomen. Dit maakt dat processen zich versnellen: een faillissement wordt nu eerder uitgesproken dan wanneer deze schuldenaren buiten beeld zouden zijn gebleven.

Figuur 3.13.

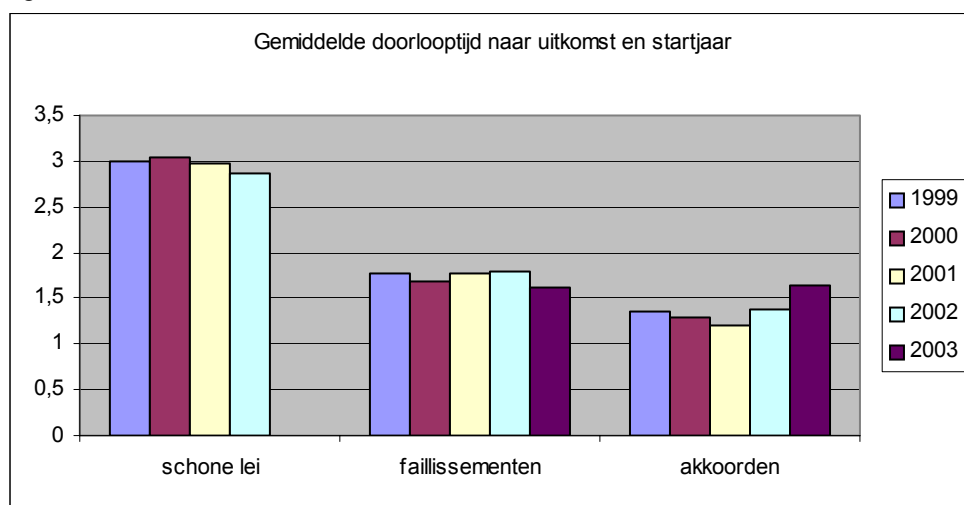
* Bron: Cbs

3.5.2. Doorlooptijd

In figuur 3.14 staat de gemiddelde looptijd van een zaak naar uitkomst en startjaar weergegeven. Wat vooral opvalt ten opzichte van de nulmeting is dat de doorlooptijd van zaken die eindigen in een akkoord toeneemt³⁴. De reden hiervoor is niet bekend. Verder geldt dat de duur van de zaken die zijn gestart in de jaren 1999 t/m 2001 over de gehele linie iets hoger is dan ten tijde van de nulmeting. Dit wordt veroorzaakt doordat een deel van de zaken die in deze jaren zijn gestart destijds nog liep, maar nu inmiddels is beëindigd. Dit zijn per definitie de langerlopende zaken die de gemiddelde doorlooptijd verhogen.

34. De aantallen zijn dusdanig hoog (groter dan 125) dat enkele uitschieters niet verantwoordelijk kunnen zijn voor de stijging.

Figuur 3.14.

* bij schone lei t/m 2002 vanwege de langere doorlooptijd

3.6 Ondernemers in Leeuwarden

In Friesland bestaat sinds eind 2003 de stichting SVO (Schuldhulpverlening Voor Ondernemers). De stichting richt zich op schuldhulpverlening aan ondernemers³⁵ om te voorkomen dat zij onnodig terechtkomen in de Wsnp dan wel failliet gaan³⁶. Het effect hiervan zou kunnen blijken uit een vanaf 2004 (verhoudingsgewijs) lagere instroom van ondernemers in de Wsnp en uit een (verhoudingsgewijs) lager percentage faillissementen onder de ondernemers die toch in de Wsnp komen.

In figuur 3.15 is zowel de ontwikkeling van het aantal ondernemers dat jaarlijks instroomt in de Wsnp weergegeven voor zowel arrondissement Leeuwarden als voor geheel Nederland³⁷ als de ontwikkeling van het percentage instromende ondernemers (binnen het totaal van particulieren en ondernemers).

De resultaten met betrekking tot de instroom zijn tegengesteld aan de bovenbeschreven verwachting. Er is in Friesland in de jaren 2004 en 2005 een hoger aantal in de Wsnp instromende ondernemers dan in de jaren ervoor. De stijging is zelfs sterker dan in Nederland als

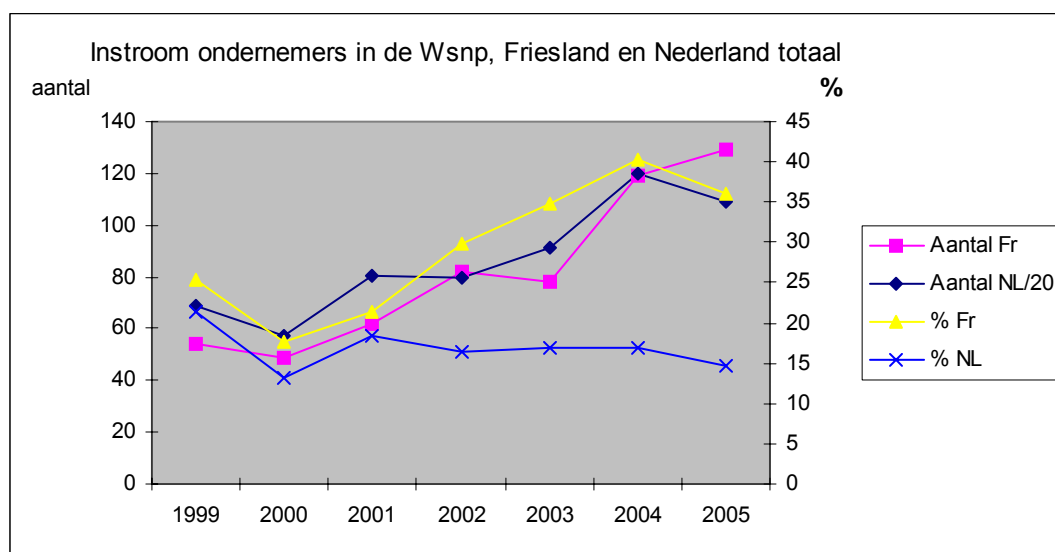
35. Aanvankelijk alleen in Friesland, inmiddels ook daarbuiten. Dit doet geen afbreuk aan de uitkomsten van de vergelijking van Friesland met Nederland totaal voor de jaren 1999-2005.

36. In dit project ligt het accent op onderzoek naar de mogelijkheid van een doorstart van de onderneming en het stimuleren en begeleiden daarvan. Zijn die mogelijkheden te beperkt, dan wordt toegewerkt naar een tijdige bedrijfsbeëindiging. Het ontbreken van goede en tijdige schuldhulpverlening aan ondernemers brengt namelijk veel economische en sociale schade mee en resulteert er ook in dat veel (ex-)ondernemers onnodig in de Wsnp belanden, respectievelijk failliet gaan. Hierdoor moeten (ex-)ondernemers in veel gevallen een beroep doen op de bijstand.

37. Omdat het vooral gaat om de ontwikkeling (toe- dan wel afname) is voor de leesbaarheid van de figuur het aantal voor Nederland als totaal door 20 gedeeld.

totaal³⁸. Verder is het aandeel ondernemers in de Wsnp in Friesland aanzienlijk hoger dan gemiddeld in Nederland. In 2004 stijgt het aandeel nog ten opzichte van het jaar ervoor, maar in 2005 is er sprake van een lichte daling. Deze bevinding hoeft niet te betekenen dat de doelstelling gericht op het voorkómen dat ondernemers onterecht in de Wsnp komen niet wordt verwezenlijkt. De expliciete aandacht voor ondernemers met schulden heeft waarschijnlijk ook een aanzuigende werking op ondernemers die een beroep doen op de schuldhulpverlening, hetgeen ook zal leiden tot een stijging van het aantal instromers in de Wsnp.

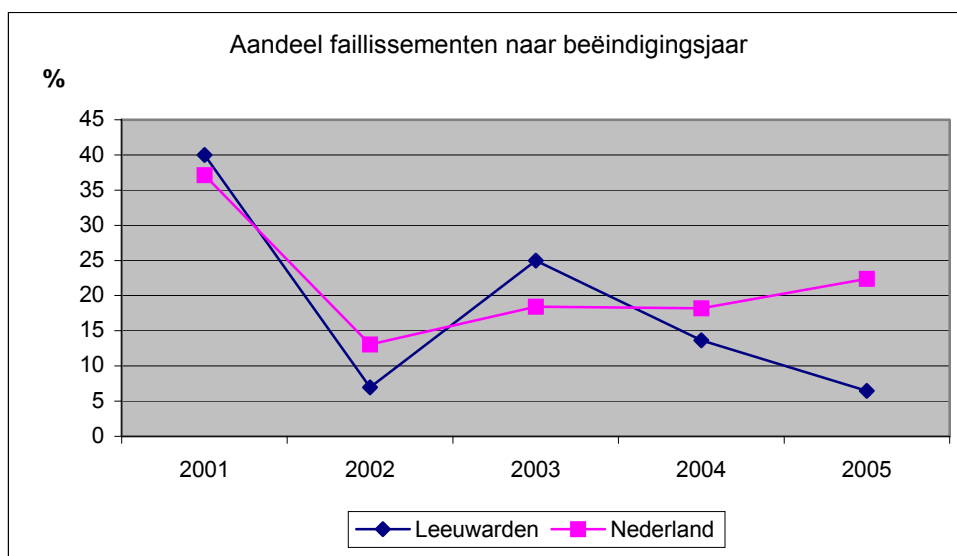
Figuur 3.15

De resultaten met betrekking tot het percentage faillissementen zijn wel in lijn met de verwachting. Uit figuur 3.16 blijkt dat in Friesland het percentage ondernemerszaken dat in een faillissement eindigt tijdens de Wsnp na 2003 sterk daalt (van 25% in 2003 naar 7% in 2005) (vanwege de kleine aantallen in Friesland zijn de jaren vóór 2001 buiten beschouwing gelaten). In Nederland als totaal is geen sprake van een daling; het percentage faillissementen bij (ex-) ondernemers ligt vrij constant rond de 20%.

38. Bij deze vergelijking is aangenomen dat de procentuele verandering in het aantal ondernemers door de jaren heen in Friesland gelijk is aan het Nederlands gemiddelde.

Figuur 3.16

3.7 Faillissementsonderzoek

Op basis van artikel 350 van de Faillissementswet kan de rechtbank de toepassing van de schuldsaneringsregeling tussentijds beëindigen. Naast twee positieve beëindigingsgronden (alle schulden zijn afgelost en de schuldenaar kan voortgaan met het betalen van zijn schulden) worden in de wet drie negatieve beëindigingsgronden genoemd:

- het ontstaan van nieuwe schulden
- het benadelen van de schuldeisers
- het niet nakomen van de informatieplicht.

In het geval van een negatieve beëindigingsgrond verkeert de schuldenaar na de beëindiging van de schuldsanering van rechtswege in staat van faillissement.

Om inzicht te krijgen in de mate waarin de verschillende beëindigingsgronden voorkomen, is bij een random steekproef van een kleine 500 vonnissen, afkomstig van alle 19 rechtbanken, nagegaan wat de reden(en) voor faillissementverklaring waren. Om een beeld te krijgen van verschillen tussen de beginperiode van de Wsnp en de huidige situatie is een steekproef genomen van faillissementsvonnissen uit de jaren 2000 en 2005.

Van de in totaal 494 vonnissen gaat het in 92% van de gevallen om particuliere schuldenaren en in 8% om ondernemers. Het aandeel vrouwelijke schuldenaren bedraagt 25% in 2000 en 20% in 2005.

In tabel 3.14 staan de redenen voor beëindiging weergegeven. Naast de drie hoofdredenen worden soms nog andere redenen gegeven die meespelen.

Tabel 3.14. Redenen¹ voor faillissement op basis van artikel 350 Fw (in %)

	2000	2005	totaal
Ontstaan van nieuwe schulden	33*	43*	39
Benadelen schuldeisers	49*	39*	44
Niet nakomen informatieplicht	39*	50*	45
Overigen redenen:			
- Onvoldoende inspanningen om werk te zoeken	4**	20**	13
- Starten eigen bedrijf tijdens saneringsregeling	1	<1	<1
- Schuldenaar overleden	2	1	1
- Ontoereikendheid boedelactief	3	4	4
	204	289	493

¹ Meer dan 1 reden mogelijk

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Er heeft tussen 2000 en 2005 een kleine verschuiving plaatsgevonden in de hoofdredenen voor het faillissement. In 2000 was het benadelen van schuldeisers de belangrijkste reden (49%), terwijl in 2005 het niet nakomen van de informatieplicht het vaakst voorkomt (50%). Ook is het ontstaan van nieuwe schulden gestegen van 33% in 2000 naar 43% in 2005.

Daarnaast is in 2005 bij 20% van de particulieren het zich onvoldoende inspannen om werk te zoeken een (bijkomende) reden voor het faillissement, terwijl dit in 2000 slechts bij 3% als reden werd opgevoerd. Dit komt mede doordat hier sinds de nieuwe Recofa-richtlijnen (2005) strenger naar wordt gekeken.

Hoofdstuk 4

Duurzaamheid schone lei

4.1. Steekproef en respons

Om inzicht te krijgen in de mate waarin personen na het krijgen van een schone lei uit de financiële problemen blijven, is een telefonische enquête gehouden onder een steekproef van alle schuldenaren die minimaal één jaar voor het onderzoek een schone lei hebben gekregen. Per huishouden is slechts één persoon in het steekproefkader opgenomen. De totale omvang van het steekproefkader was 13.975 huishoudens, waarvan 2.396 (ex-)ondernemers en 11.597 particuliere huishoudens.

Tabel 4.1. *Steekproefkader en respons*

	particulieren		(ex-)ondernemers		totaal	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Steekproefkader (populatie)	11.579		2.396		13.975	
- waarvan telefoonnummer bekend	1.471	13%	608	25%	2.079	15%
Voltooide belcontacten	485		439		924	
- foutief nummer/faxlijn/ afgesloten	183		143		326	
- gesproken respondenten	302		296		598	
- weigering	34	11%	41	14%	75	12%
- overige non-respons	33	11%	41	14%	74	11%
- respons	235	78%	214	72%	449	75%

Het aandeel benaderde personen dat daadwerkelijk medewerking weigerde was relatief laag (11% bij particulieren en 14% bij (ex-)ondernemers). Daarnaast is er een ongeveer even grote groep die niet in staat was tot medewerking (door ziekte, ouderdom, psychische gesteldheid) dan wel niet bereikbaar was gedurende de veldwerkperiode. De gemiddelde respons van 75% onder degenen die daadwerkelijk benaderd konden worden, is relatief hoog.

Er kan niet met zekerheid worden gezegd in hoeverre de onderzochte groep ex-schuldenaren qua huidige financiële situatie een representatieve afspiegeling vormt van alle bijna 14.000 huishoudens die vóór 1 september 2005 een schone lei hebben gekregen.

85% van deze 14.000 huishoudens heeft een geheim nummer of geen vaste telefoon (maar mogelijk wel een mobiele telefoon). Dit hoeft niet samen te hangen met de huidige financiële situatie van een huishouden. Wel geldt dat huishoudens die zich financieel geen telefoon kunnen veroorloven per definitie niet in het onderzoek betrokken zijn. Het is echter niet aan te geven hoe groot deze groep is. Daarnaast kunnen er verschillen zijn in deelnamebereidheid tussen huishoudens waarmee het financieel goed gaat en waarmee het financieel slecht gaat. Wanneer de verwachting zou zijn dat deze laatste huishoudens minder vaak bereid waren tot deelname aan het onderzoek, dan kan hier tegenover gesteld worden dat een deel van de huishoudens mede deelnam omdat men blij was met iemand te kunnen praten over problemen die men heeft. De representativiteit op leeftijd en huishoudenssamenstelling kan geanalyseerd worden (zie § 4.2.1). Indien de responsgroep op deze kenmerken afwijkt van de populatie kan weging van de gegevens plaatsvinden. Als er een samenhang tussen de leeftijd of de huishoudenssamenstelling en de financiële situatie bestaat, wordt door weging voorkomen dat de uitkomsten met betrekking tot de financiële situatie vanwege de afwijkende leeftijdverdeling of huishoudenssamenstelling van de steekproef, niet representatief zijn.

Al met al dienen de uitkomsten met enige voorzichtigheid gehanteerd te worden, maar zullen zij ten minste een redelijk beeld geven van de (financiële) situatie van huishoudens die een jaar of langer geleden een schone lei hebben gekregen.

In de volgende paragrafen worden de uitkomsten van het onderzoek beschreven. Er wordt onderscheid gemaakt tussen particuliere huishoudens en (ex-)ondernemers. Eerst wordt gekeken naar de representativiteit van de responsgroep op enkele achtergrondkenmerken, op grond waarvan besloten wordt over het al dan niet weging van de uitkomsten. Daarna volgt een beschrijving van de andere achtergrondkenmerken en van financiële kenmerken van de huishoudens. Vervolgens wordt ingegaan op de huidige financiële situatie (het al dan niet hebben van betalingsachterstanden en de duur ervan) en factoren die hierop van invloed zijn. Tot slot wordt kort beschreven hoe de huishoudens terugkijken op de Wsnp.

4.2. Uitkomsten

4.2.1. Representativiteit van de responsgroep

Voor de kenmerken leeftijd, huishoudenssamenstelling bij de start van het Wsnp-traject en de duur van de schone lei kan de responsgroep worden vergeleken met de totale doelgroep van het onderzoek (populatie). In tabel 4.2 staat deze vergelijking weergegeven. Er blijkt dat de respondenten ouder zijn dan gemiddeld; bij de particuliere huishoudens is het verschil in gemiddelde leeftijd 5,6 jaar en bij (ex-)ondernemers 4 jaar. Qua gemiddelde duur van de schone lei (3 jaar voor zowel particuliere huishoudens als (ex-) ondernemers) wijkt de responsgroep nauwelijks af van de populatie. Wel is er een verschil in huishoudenssamenstelling tussen de

respondenten en het steekproefkader. Bij particuliere huishoudens zijn alleenstaanden en stellen zonder kinderen ondervertegenwoordigd, terwijl tweeoudergezinnen oververtegenwoordigd zijn. Bij de (ex-)ondernemers zijn tweeoudergezinnen eveneens oververtegenwoordigd, en zijn zowel alleenstaanden als eenoudergezinnen ondervertegenwoordigd. Op grond van deze uitkomsten is voor de rest van de analyses de responsgroep gewogen naar de leeftijdverdeling en de huishoudenssamenstelling van de populatie³⁹.

Tabel 4.2. *Leeftijdverdeling en huishoudensvorm steekproef en populatie*

	steekproef		populatie	
	particulier	(ex-) ondernemer	particulier	(ex-) ondernemer
Leeftijd				
- 21-35 jaar	9%	5%	22%	14%
- 36-50 jaar	38%	41%	49%	53%
- 51-64 jaar	40%	46%	24%	29%
- 65 jaar en ouder	13%	8%	5%	5%
gemiddeld	50,9 jaar	51,0 jaar	45,3 jaar	47,0 jaar
duur schone lei	3,0 jaar	3,1 jaar	2,9 jaar n=14.846	3,0 jaar n=3.112
Huishoudensvorm bij start				
Wsnp				
- alleenstaand	32%	23%	41%	37%
- eenoudergezin	12%	4%	10%	10%
- tweeoudergezin	37%	42%	21%	28%
- stel zonder kinderen	16%	27%	23%	20%
- anders	3%	3%	6%	6%
n	235	214	3.950	646

4.2.2. Achtergrondkenmerken

Zowel bij particuliere huishoudens als bij (ex-)ondernemers is bijna een op de drie alleenstaand. Van de (ex-)ondernemers woont 60% samen met een partner, al dan niet met kinderen. Bij particuliere huishoudens geldt dit voor 45% en is het aandeel eenoudergezinnen ruim twee maal zo groot als bij (ex-)ondernemers. Bij circa een op de drie huishoudens is de huidige huishoudenssamenstelling anders dan bij de start van het Wsnp-traject. Bijna de helft van de particuliere huishoudens heeft geen inkomen uit arbeid tegen 23% van de (ex-)ondernemers. Dit verschil wordt maar voor een klein deel veroorzaakt door een verschil in het aandeel 65-plussers in beide groepen. Uit nadere analyse blijkt dat van de particuliere huishoudens met ten minste één volwassene jonger dan 65 jaar 30% een uitkering (bijstand, ww, wao wia etc.) heeft. Het gaat dan vrijwel alleen om alleenstaanden en eenoudergezinnen.

³⁹ de 'n' in de tabellen betreft altijd het ongewogen aantal.

Verder woont een kwart van de (ex-)ondernemers en 17% van de particuliere huishoudens in een koopwoning.

Tabel 4.3. *Achtergrondkenmerken respondenten naar type ex-schuldenaar (in %)*

	particulier	(ex-) ondernemer
Huidige huishoudenssamenstelling		
- alleenstaand	30	32
- eenoudergezin	19**	7**
- tweoudergezin	32	35
- stel zonder kinderen	11**	24**
- anders	7**	3**
Huishoudenssamenstelling anders dan bij start Wsnp-traject		
	30	36
Arbeidssituatie		
- (beiden) inkomen uit werk	44**	58**
- een werkend, ander geen inkomen	8	11
- een werkend, ander wel inkomen	3**	7**
- geen betaald werk	45**	23**
Type woning		
- koopwoning	17*	24*
- huurwoning	83*	76*
n	235	214

* p < 0,05; ** p < 0,01⁴⁰

4.2.3. Financiële situatie

In tabel 4.4 staan een aantal financiële kenmerken van de huishoudens weergegeven. Het netto-maandinkomen van (ex-)ondernemers is hoger dan dat van de particuliere huishoudens. Van de (ex-)ondernemers heeft eenderde deel een inkomen van 2000 euro of meer netto per maand; van de particuliere huishoudens is dit 17%. Vrijwel het omgekeerde geldt voor een inkomen van minder dan 1000 euro per maand: dit heeft bijna eenderde deel van de particuliere huishoudens en 20% van de (ex-)ondernemers. Circa de helft van de huishoudens zegt anno 2006 een (iets) hoger inkomen te hebben dan vlak voor de start van de Wsnp. Echter bijna een op de vijf huishoudens zegt het met een aanzienlijk lager inkomen te moeten stellen. Bij (ex-)ondernemers is vaker dan bij particuliere huishoudens sprake van een aanzienlijke inkomensverandering, zowel omhoog als omlaag.

40. p<0.01 duidt erop dat het verschil in uitkomst tussen de twee vergeleken groepen met 99% waarschijnlijkheid een feitelijk bestaand verschil is en niet een verschil dat bij toeval veroorzaakt. Bij p<0.05 is de waarschijnlijkheid 95%.

Tabel 4.4. Financiële kenmerken van huishoudens, naar type ex-schuldenaar (in %)

	particulier	(ex-)ondernemer
Netto maandinkomen		
- minder dan 1.000 euro	30**	20**
- 1000 tot 1500 euro	32	27
- 1500 tot 2000 euro	20	19
- 2000 euro of meer	17**	34**
Mate van verandering inkomen huishouden t.o.v. start Wsnp¹		
- aanzienlijk hoger	31*	38*
- enigszins hoger	19	18
- vrijwel gelijk	31	25
- enigszins lager	9*	2*
- aanzienlijk lager	10*	16*
Heeft een lening		
<i>Leningsvormen:</i>		
- creditcard	2	6
- afbetalingskrediet	12	15
- rood staan op bank- of girorekening	11	18
- lening bij vrienden of familie	4	5
- lening in kader van studiefinanciering	4	5
- hypotheek op vakantiehuis/2 ^e woning/bedrijfspan	<1	2
- andere lening	1	4
Spaart regelmatig wat		
	47*	58*
n	235	214

¹ volgens respondent

* p < 0,05; ** p < 0,01

28% van de particuliere huishoudens en 45% van de (ex-)ondernemers heeft momenteel een lening (de hypotheek op eigen (eerste) woning buiten beschouwing gelaten). Voor beide groepen zijn de meest gebruikte leningsvormen het rood staan op bank- of girorekening en een afbetalingskrediet. Een op de drie (ex-)ondernemers en 22% van de particuliere huishoudens leent ten minste op een van beide manieren. Overige leningsvormen komen elk bij minder dan 10% van de huishoudens voor. 6% van de (ex-) ondernemers en 2% van particuliere huishoudens zegt een creditcard te bezitten (hetgeen niet per definitie betekent dat deze ook gebruikt wordt om meer uit geld uit te geven dan men op de rekening heeft staan).

Behalve naar leningen is ook naar sparen gevraagd. 58% van de (ex-)ondernemers en 47% van de particuliere huishoudens zegt regelmatig geld te sparen⁴¹. Van de huishoudens met een lening spaart bijna een even groot deel (46%) regelmatig wat als van de huishoudens zonder lening (55%)⁴².

Betalingsachterstanden

12% van de particuliere huishoudens en 13% van de ondernemers die in het verleden een schone lei hebben gekregen, heeft momenteel betalingsachterstanden. Wanneer achterstanden korter dan 2 maanden buiten beschouwing worden gelaten (zoals gebruikelijk bij het in kaart brengen van financiële problemen) dan dalen deze cijfers tot 8% respectievelijk 10%. Het is mogelijk dat deze cijfers in werkelijkheid (iets) hoger zijn, omdat naar verwachting niet elke respondent ervoor uit zal willen komen dat hij na de schone opnieuw betalingsachterstanden heeft⁴³.

Oorzaken voor het ontstaan van de betalingsachterstanden zijn bij particulieren het vaakst hoge vaste lasten (incl. voor aflossing van eventuele leningen), gevolgd door overbesteding/gedrag (het doen van niet-noodzakelijke uitgaven waarvoor men geen geld heeft). Bij (ex-)ondernemers is inkomensterugval de meest voorkomende oorzaak, gevolgd door hoge vaste lasten. Dit komt overeen met het beeld bij de totale groep schuldenaren in de Wsnp (zie tabel 3.6).

Van de 45 huishoudens met betalingsachterstanden heeft 6% momenteel professionele hulp bij het oplossen ervan. Van degenen zonder hulp denken twee van de drie huishoudens deze betalingsachterstanden zonder professionele hulp op te kunnen lossen; van deze huishoudens denkt 67% dat dit binnen drie maanden lukt.

17% van de particuliere huishoudens en 11% van de (ex-)ondernemers krijgt momenteel een vorm van (psycho-)sociale hulp (maatschappelijk werk, budgetbegeleiding, Riagg, rechtsbijstand, bureau Jeugdzorg, zie bijlage 4, tabel B4). 24% van de (ex-)ondernemers en 31% van de particuliere huishoudens heeft sinds het bestaan van de Wsnp nooit rechtsbijstand genoten.

41. Volgens het conjunctuuronderzoek van het CBS houdt (in 2006) 45% van de Nederlanders geld over aan het eind van de maand (bron CBS, Statline). Dit is echter niet exact hetzelfde als regelmatig wat sparen. Het Nibud komt bij een eigen peiling op internet in 2003 onder een niet a-selecte steekproef uit op 80% sparende huishoudens.

42. $p=0,053$

43. Door de wijze van vraagstelling is getracht onderrapportage zoveel mogelijk te voorkomen. Dit wordt nader toegelicht in bijlage 2.

Vervolgens is nagegaan welke factoren samenhangen met het opnieuw hebben van betalingsachterstanden. Hiervoor zijn alle betalingsachterstanden, dus ongeacht de duur ervan, als betalingsachterstanden beschouwd⁴⁴.

De kans op het hebben van betalingsachterstanden is groter:

- naarmate er meer kinderen in het huishouden zijn;
- naarmate het huishoudensinkomen lager is;
- indien men leningen heeft (ruim 8 maal zo groot ten opzichte van huishoudens zonder lening);
- indien men in de afgelopen jaren gesubsidieerde rechtsbijstand heeft ontvangen (2,5 maal zo groot ten opzichte van huishoudens die geen rechtsbijstand hebben gehad).

Er blijkt geen samenhang tussen het al dan niet hebben van betalingsachterstanden en de duur van de schone lei, het momenteel ontvangen van professionele hulp op psychisch of sociaal terrein (excl. rechtsbijstand), de reden van de schulden die destijds de aanleiding vormden voor het Wsnp-traject, de mate van inkomensverandering ten opzichte van de Wsnp-periode, het hebben ontvangen van budgetbegeleiding voor of tijdens het Wsnp-traject, het hebben ontvangen van nazorg na de Wsnp, huishoudensvorm, leeftijd en arbeidssituatie.

4.2.4. Terugblik op de Wsnp

De belangrijkste oorzaken voor de schulden waarvoor men destijds in de Wsnp terecht is gekomen (zie tabel 4.5) zijn bij particulieren overbesteding/gedrag⁴⁵ en een inkomensterugval. Bij ondernemers ging het bijna altijd om financiële problemen van het bedrijf.

Tabel 4.5. Oorzaken schulden waarvoor in Wsnp naar type ex-schuldenaar (in %)

	particulier	(ex-)ondernemers
inkomensterugval*	32	89
chtscheiding	17	6
hoge vaste lasten (incl. evt. aflossing van leningen)	4	1
overbesteding/gedrag	48	8
hoge kosten ivm. ziekte	7	1
eenmalig hoge kosten	3	<1
opgelicht	7	7
anders	5	<1
n	235	214

* incl. financiële problemen eigen bedrijf

44. Een analyse waarbij alleen een betalingsachterstand van ten minste twee maanden als betalingsachterstand werd beschouwd leverde vrijwel dezelfde uitkomsten (dat wil zeggen dezelfde hiermee samenhangende factoren) op; de enige factor die dan ook een rol speelt is de leeftijd: jongeren hebben meer kans op betalingsachterstanden van meer dan twee maanden dan ouderen.

45. Overbestedingsschulden: meer uitgeven dan er inkomsten zijn; ook aan niet-noodzakelijke producten. Gedragsschulden (compensatieschulden): teveel uitgeven als compensatie voor psychisch onwelbevinden: veelal schulden als gevolg van alcohol-, drugs-, gok- of koopverslaving.

Overlevingsschulden kunnen hier niet apart onderscheiden worden (zie voor toelichting bijlage 2), maar vallen hier deels onder inkomensterugval, echtscheiding en hoge vaste lasten.

Ten slotte is gevraagd naar het oordeel van de ex-schuldenaren over een aantal aspecten van het Wsnp-traject (zie tabel 4.6). Het betreft hier de herinnering aan een periode die gemiddeld drie jaar geleden afgesloten is. Hieruit komt een vrij positief beeld naar voren.

Met name over de informatie vooraf, de bewindvoerder, de rol van de rechtbank en de overige begeleiding is men in het algemeen positief. Voor de postblokkade geldt dat minder; met name (ex-)ondernemers zijn hierover minder goed te spreken. Ook over de informatie vooraf over de Wsnp zijn (ex-)ondernemers minder tevreden dan particuliere ex-schuldenaren. Dit zal mede samenhangen met het feit dat in veel gemeenten geen schuldhulpverlening voor ondernemers wordt aangeboden, waardoor deze groep direct (zonder voortraject) naar de Wsnp gaat. De informatievoorziening zal in deze situatie waarschijnlijk minder goed zijn dan wanneer er, zoals bij particulieren, wel een voortraject met schuldhulpverlening is.

Tabel 4.6. *Oordeel over aspecten van het Wsnp-traject naar type ex-schuldenaar (in %)*

	particulier	(ex-)ondernemers
De informatie vooraf		
- ontevreden	17*	28*
- deels (on)tevreden	5	7
- tevreden	78*	66*
Postblokkade		
- ontevreden	34**	46**
- deels (on)tevreden	15**	6**
- tevreden	51	48
Bewindvoerder		
- ontevreden	17	22
- deels (on)tevreden	11	9
- tevreden	73	69
Rol rechtbank		
- ontevreden	8	11
- deels (on)tevreden	6	7
- tevreden	86	82
n	235	214
Overige begeleiding		
- ontevreden	2*	14*
- deels (on)tevreden	5*	8*
- tevreden	92*	78*
n	78	20

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Over de rol van de rechtbank en over de overige begeleiding is men zeer tevreden, al geldt voor dat laatste dat maar een beperkte groep (een op de drie particuliere huishoudens en 13% van de

(ex-)ondernemers) deze overige begeleiding (vrijwel altijd in de vorm van budgetbegeleiding) heeft gehad.

Tot slot zegt niet meer dan 8% van de particuliere huishoudens en 4% van de (ex-)ondernemers nazorg te hebben ontvangen na de Wsnp.

Hoofdstuk 5

Tot slot

5.1. De belangrijkste uitkomsten samengevat

De tweede meting van de Wnsp-monitor vormt een actualisering van en een aanvulling op de in 2005 verschenen nulmeting. Gegeven de bevindingen van de nulmeting kunnen de belangrijkste uitkomsten als volgt worden samengevat.

Aanvraag en instroom

Het aantal nieuwe zaken is in 2005 ten opzichte van 2004 met 600 gestegen naar 14.800. Het percentage zaken met toepassing na hoger beroep stijgt eveneens.

De instroom per rechtbank blijft een grillig beeld vertonen. Waar de ene rechtbank met een sterke daling van nieuwe zaken kampt, kent de andere een explosieve stijging.

Afwijzingspercentages verschillen aanzienlijk tussen de arrondissementen. Dit lijkt het gevolg van verschillen in strengheid van rechters/secretarissen en van gerechtshoven, en in selectiviteit in het minnelijke traject. Bij 80% van de afwijzingen is het niet te goeder trouw zijn een (van de) reden(en) voor afwijzing en bij 25% de vrees voor het niet nakomen van de verplichtingen jegens de schuldeisers. C.JIB-boetes en fraude zijn de meest voorkomende specifieke redenen voor afwijzing. Verslaving vormt in 12% een grond voor afwijzing en het onvoldoende onder controle hebben van psychische problemen bij een kleine 3%. Gelet op de accentverschuiving van facultatieve naar imperatieve weigeringsgronden in wetsvoorstel 29 942 is de verwachting dat na inwerkingtreding van dit wetsvoorstel de aanzienlijke verschillen in strengheid per arrondissement zullen afnemen.

In het profiel van de schuldenaren zijn enkele lichte verschuivingen waarneembaar. Zo zette de trend dat meer ouderen in de Wnsp geraken, door. De gemiddelde inkomens van particulieren en ondernemers groeien naar elkaar toe en zijn in 2005 bijna gelijk, terwijl de schuldenlast al sinds het begin van de Wnsp bij (ex-)ondernemers ongeveer drie maal zo hoog is als bij particulieren. Andere kenmerken als de verdeling van zaken naar zaaksoort en de samenstelling van huishoudens zijn niet veranderd.

Uit de CDS zijn meer gegevens over verklaringen verzameld en geanalyseerd. Bij (ex-) ondernemers liggen vooral financiële problemen in hun bedrijf aan de gang naar de Wsnp ten grondslag (ruim 84% van alle gevallen). Bij particulieren komen met name inkomensterugval en overbesteding (zowel als gevolg van een structureel laag inkomen als van een te hoog bestedingspatroon) vaak voor.

De meest voorkomende oorzaken voor het mislukken of het niet starten van het minnelijk traject zijn bij particuliere schuldenaren weigerende schuldeisers en bij (ex-)ondernemers het ontbreken van afloscapaciteit. Gebrek aan medewerking door de schuldenaar speelt alleen bij particuliere huishoudens een rol van betekenis.

De verklaringen blijken in bijna alle gevallen te worden afgegeven door schuldhulpverleners/ budgetbeheerders.

Probleemcumulatie

Eenderde van de schuldenaren in de Wsnp komt tevens voor in het circuit van gesubsidieerde rechtsbijstand (toevoegingencircuit). In vergelijking met de overige toevoegingen komen bij Wsnp'ers die rechtsbijstand hebben genoten met name personen- en familierecht, verbintenissenrecht en huur- en woonrecht juist vaker voor, terwijl vreemdelingenrecht veel minder aan de orde is. Omdat ook toevoegingen worden verstrekt voor beroepsprocedures in het kader van Wsnp-zaken, is de categorie faillissementsrecht bij Wsnp'ers verhoudingsgewijs groot. De kans op een positieve uitkomst (schone lei of akkoord) versus een faillissement is voor een schuldenaar zonder toevoegingen ruim 1,5 maal zo groot als voor een schuldenaar met toevoegingen.

Aanbod

Het aantal bewindvoerders is in 2005 met circa 10% gedaald. Van de uitstroom is echter 90% advocaat en van de nieuwe instroom 66%. Omdat niet-advocaten meer uren per week beschikbaar zijn voor Wsnp-zaken, werkt dit compenserend voor de daling in het aantal bewindvoerders. Een gemiddeld aantal zaken per bewindvoerder dat in elk arrondissement onder de 35 ligt, duidt op voldoende bewindvoerdercapaciteit.

Er zijn slechts enkele bewindvoerders die meer dan het toegestane maximum aantal zaken hebben. De Raad voor Rechtsbijstand 's-Hertogenbosch ziet toe op de afbouw van de caseload bij deze bewindvoerders.

Hoger beroep

In drie van de vijf hofressorten is sprake van een stijgende lijn in het aandeel (en het aantal) zaken waarin de Wsnp na een aanvankelijke afwijzing in hoger beroep alsnog werd toegepast. Bij de gerechtshoven Amsterdam en Leeuwarden is het percentage vrij constant.

Uitkomsten

Het percentage zaken dat eindigt met een schone lei is met 71% niet veranderd ten opzichte van de nulmeting; hetzelfde geldt voor het percentage faillissementen. Er is geen duidelijke relatie

tussen het percentage afwijzingen per rechtbank en het percentage zaken dat eindigt in een faillissement. Een genoemde verklaring hiervoor is dat als rechters streng oordelen, ze dat in alle gevallen doen, dus zowel bij toepassing als bij tussentijdse beëindiging en niet slechts bij een van tweeën.

De helft van de faillissementen in 2005 op basis van artikel 350 Fw is vanwege het niet nakomen van de informatieplicht; het ontstaan van nieuwe schulden en het benadelen van schuldeisers vormen elk bij circa 40% een reden en onvoldoende inspanning om werk te vinden bij 20%. Met name deze laatste reden kwam in 2005 substantieel veel vaker voor dan in 2000. Voor de hand ligt dat dit voortvloeit uit gewijzigd beleid bij veel rechtbanken als gevolg van het opnemen van de inspanningsverplichting voor het zoeken van werk als criterium in de richtlijnen voor bewindvoerders in 2004, en in 2005 ook in de gecombineerde Recofa-richtlijnen. Het aantal zaken dat niet in een schone lei, noch in een faillissement eindigt, is gestegen. De rechtbanken lijken daarbij vooruit te lopen op de wetswijziging waarbij deze mogelijkheid verder wordt uitgewerkt.

Duurzaamheid schone lei

Voor het eerst is onderzoek gedaan naar de duurzaamheid van de schone lei. Daaruit komt naar voren dat na het verkrijgen van een schone lei (dat was bij de respondenten gemiddeld drie jaar geleden) het grootste deel van de ex-schuldenaren geen nieuwe financiële problemen (betalingsachterstanden) heeft. De kans om na het verkrijgen van een schone lei opnieuw betalingsachterstanden te krijgen, is groter naarmate er meer kinderen in het huishouden zijn, naarmate het inkomen lager is, indien men leningen heeft en indien men in de afgelopen jaren problemen had waarvoor men gesubsidieerde rechtsbijstand heeft ontvangen.

Ruim een kwart van de particuliere huishoudens en iets minder dan de helft van de (ex-) ondernemers heeft momenteel een of meer leningen (m.n. het rood staan op bank- of girorekening, en een afbetalingskrediet).

Verder zegt 58% van de (ex-)ondernemers en 47% van de particuliere huishoudens inmiddels regelmatig geld te sparen. Van de huishoudens met een lening spaart bijna een even groot deel (46%) als van de huishoudens zonder lening (55%).

Waar wel betalingsachterstanden zijn ontstaan, zijn bij particuliere huishoudens hoge vaste lasten en overbesteding/gedrag⁴⁶ en bij (ex-)ondernemers vooral inkomensterugval de reden. Als oorzaken van de schulden die eerder tot de schuldsanering hebben geleid, noemen particulieren inkomensterugval en overbesteding/gedrag, terwijl bij (ex-)ondernemers vooral financiële problemen met het bedrijf naar voren komen. Deze oorzaken komen overeen met die van de totale groep schuldenaren in de Wsnp.

Drie jaar na het verkrijgen van een schone lei oordelen ex-schuldenaren gemiddeld positief over het Wsnp-traject. Ze zijn met name tevreden over de informatie die ze vooraf kregen over het

46. Overbestedingsschulden: meer uitgeven dan er inkomsten zijn; ook aan niet-noodzakelijke producten.

Gedragsschulden (compensatieschulden): teveel uitgeven als compensatie voor psychisch onwelbevinden: veelal schulden als gevolg van alcohol-, drugs, gok- of koopverslaving.

Wspn-traject (particulieren), de bewindvoerder, de rol van de rechtbank en de overige begeleiding (voor zover men deze kreeg). De (ex-)ondernemers zijn minder tevreden over de postblokkade en de informatie vooraf. Dit laatste kan komen doordat veel ondernemers geen minnelijk traject kunnen doorlopen waar deze informatie doorgaans wordt verstrekt.

Pilot "Schuldhelpverlening Voor Ondernemers"

Sinds de start van de pilot "Schuldhelpverlening Voor Ondernemers" in Leeuwarden, gericht op het voorkómen dat ondernemers onnodig terechtkomen in de Wspn dan wel failliet gaan, is in Friesland de instroom van ondernemers in de Wspn relatief sterk gestegen ten opzichte van het Nederlands gemiddelde en het aantal tussentijdse faillissementen sterk gedaald (van 25% in 2003 naar 7% in 2005).

Doelstellingen Wspn

Ten aanzien van de doelstelling van de Wspn schuldenaren een kans op een schone lei te bieden kan geconstateerd worden dat bij een percentage van 71% schone leien jaarlijks zo'n 5000 - 6000⁴⁷ personen een schone lei krijgen. Daarnaast is gebleken dat de schone lei voor een groot deel van de ex-schuldenaren een duurzaam einde⁴⁸ betekent van een periode met hoge schulden.

Ten aanzien van de doelstelling het aantal faillissementen van natuurlijke personen terug te dringen, kunnen niet zonder meer conclusies getrokken worden. Na een daling van het aantal faillissementen vlak na de invoering van de Wspn is het aantal faillissementen elk jaar gegroeid. Deze groei is sinds 2004 sterker bij natuurlijke personen (de doelgroep van de Wspn) dan bij bedrijven en instellingen. Sinds de invoering van de Wspn was tot en met 2004 het aantal natuurlijke personen dat failliet ging lager dan het aantal rechtspersonen, terwijl vóór de invoering het omgekeerde gold; in 2005 zijn beide aantallen gelijk. De invloed van conjuncturele ontwikkelingen en van de ontwikkeling van de schuldhelpverlening (leidend tot snellere faillissementen) maken dat over de werkzaamheid van de Wspn op dit punt moeilijk conclusies zijn te trekken.

5.2. Mogelijke aandachtspunten voor vervolgmelingen

In deze tweede meting is aan enkele onderwerpen extra aandacht besteed. Het gaat daarbij om de duurzaamheid van de schone lei, de redenen voor afwijzing en het afwijzingsbeleid bij rechtbanken en de negatieve beëindigingsgronden op basis van artikel 350 Fw.

In de rapportage over de nulmeting is uitgebreid ingegaan op de mogelijkheden om meer informatie te verkrijgen over de verschillende aspecten van het Wspn-traject (aanvraag, instroom, aanbod, throughput, output en outcome).

47. In 2003: 5910; in 2004: 5201 en in 2005: 5955.

48. Dit houdt in dat men drie jaar na het verkrijgen van de schone geen betalingsachterstanden heeft.

Op basis van de uitkomsten van deze tweede meting komen een aantal aspecten naar voren die een aandachtspunt voor de volgende meting(en) kunnen vormen.

1. Het monitoren van de effecten van de wetwijziging die 31 oktober 2006 is aangenomen. De wijzigingen die met name van invloed zullen zijn op de gegevens in de monitor zijn ten eerste de aanscherping van de weigeringsgronden. Dit zal ceteris paribus leiden tot een stijging van het percentage afwijzingen en/of een daling van het aantal verzoeken. Ook is er een verschuiving in de redenen voor afwijzing te verwachten. Op de tweede plaats zal de wijziging dat er alleen sprake is van een faillissement wanneer er baten beschikbaar zijn voor uitdeling, leiden tot een daling van het percentage tussentijdse faillissementen en tot een stijging van het percentage zaken dat eindigt zonder schone lei, faillissement of akkoord.
2. Op grond van de vorig jaar reeds waargenomen verschillen tussen arrondissementen in einduitkomsten en de duur van zaken, en de in deze meting geconstateerde verschillen in afwijzingspercentages en afwijzingsbeleid zou nader onderzoek op arrondissementsniveau overwogen kunnen worden. Dit kan ten eerste een nadere analyse van de gegevens in de CDS inhouden (de ontwikkeling door de jaren heen van de uitkomsten, de duur van de trajecten, de kenmerken van bewindvoerder(organisaties) die in de arrondissementen werken e.d.). Daarnaast zou aanvullend onderzoek bij de rechtbanken zinvol kunnen zijn (afwijzingscijfers, werkwijze, beleid), mede om een beter beeld te krijgen van het proces achter de cijfers en verschillen hierin tussen de rechtbanken.
3. Voorts zou nader onderzoek gedaan kunnen worden naar de schuldenaren die het Wsnp-traject beëindigen met een negatieve uitkomst (faillissement of de situatie van een einde zonder faillissement bij te weinig boedelsaldo). Dit kan antwoord geven op de vraag in hoeverre deze schuldenaren gebaat zijn geweest bij het Wsnp-traject en of er bepaalde aspecten van het Wsnp-traject zijn die bijdragen aan de kans om te eindigen met een negatieve uitkomst.
4. Om de effectiviteit van de wet scherper in beeld te krijgen zou een nadere typering van schuldenaren die wel en die geen schone lei krijgen aanbeveling verdienen. Hiervoor kunnen deels de extra gegevens uit de 285-verklaring, die bij vanaf 2005 gestarte zaken in de CDS zitten, worden gebruikt. Dit kan echter pas als voldoende schone leien verleend zijn bij deze zaken. Naast informatie over de schuldenaar zou mogelijk extra informatie over de bewindvoerders bij kunnen dragen aan een preciezere typering.
5. Om behalve over de effectiviteit ook iets te kunnen zeggen over de efficiëntie van de wet zouden door middel van onderzoek bij de bewindvoerders de omvang van de boedel bij schuldsanering, de hoeveelheid salaris die de bewindvoerder per zaak kan innen en de uitdeling aan de schuldeisers in kaart gebracht kunnen worden.

Verder is het vanwege de extra informatie waarover de Raad voor Rechtsbijstand 's-Hertogenbosch sinds 2005 beschikt mogelijk om vanaf de volgende monitor de omzettingen van faillissementen in Wsnp-trajecten op te nemen. Ook over de verificatie is meer informatie beschikbaar.

Bijlage 1

Samenstelling begeleidingscommissie

mr. A.R. van der Winkel (MPA)	Rechtbank Almelo (voorzitter)
mr. A.M. Koks	Ministerie van Justitie, Toegang Rechtsbestel
dr. M. ter Voert	Ministerie van Justitie, WODC
W.M. Pietersen	Stadsbank Oost-Nederland
mr. H.H. Dethmers	Rechtbank Roermond, secretaris Recofa
drs. J.H.M. von den Hoff	Bureau Wsnp, Raad voor Rechtsbijstand 's-Hertogenbosch
G.A.M. van de Grint (secretaris)	Bureau Wsnp, Raad voor Rechtsbijstand 's-Hertogenbosch

Bijlage 2

Nadere onderzoeksverantwoording

1. Inleiding

Aanvullend op wat in de hoofdstukken 1 en 3 reeds is vermeld, wordt onderstaand een nadere toelichting op de werkwijze bij de vier deelonderzoeken gegeven.

2. Analyse CDS-gegevens

De gegevens die afkomstig zijn uit de 285-verklaringen zijn niet alle zonder meer betrouwbaar. Deze gegevens zijn op de volgende wijze in de analyses opgenomen.

– *Sekse schuldenaar*

Dit gegeven is bij zo'n 23% van de schuldenaren bekend. Indien bij dubbele zaken de sekse van één van beide schuldenaren bekend was, is aan de sekse van de partner de andere waarde gegeven dan die van de schuldenaar. Dit levert 393 extra schuldenaren op waarvan de sekse bekend is. Dit levert mogelijk enkele foute waarden op, te weten bij man-man- en een vrouw-vrouw-relaties. Bij 0,9% van de stellen in het bestand waarvan van beide partners de sekse bekend is, is sprake van een man-man- dan wel een vrouw-vrouw-relatie. Het aantal 'foute sekse' onder de 393 zal dan ook beperkt zijn tot ongeveer 4 personen.

– *Huishoudensvorm*

Op basis van de gegevens uit de 285-verklaring kon niet altijd exact de samenstelling van het huishoudens vastgesteld worden. Naast de categorieën 'alleenwonend', 'eenoudergezin', 'tweeoudergezin' en 'stel zonder kinderen' zijn daarom twee restcategorieën gedefinieerd: 'volwassenen en kinderen' en 'meerdere volwassenen zonder kinderen'.

– *Inkomen*

Bij particuliere huishoudens zijn huishoudensinkomens van minder dan 200 euro buiten de analyse gelaten. Dit betreft 4,6% van de huishoudens waarvan het inkomen bekend is. Bij ondernemers zijn inkomens van nul euro en negatieve inkomens buiten de analyse gelaten, evenals inkomens van meer dan 10.000 euro per maand. Dit betreft 13,7% ondernemers waarvan het inkomen bekend is. Naar startjaar van een zaak varieert het percentage

ondernemers waarbij een inkomen van 0 euro is vermeld tussen 7,6% (in 2001) en 20,7% (in 2003).

– *Schuldenlast*

Bij dubbele zaken is het mogelijk dat beide partners zowel een gemeenschappelijke als een eigen schuld hebben. Bij 78% van de dubbele zaken is het bedrag aan schulden bij beide partners gelijk.

Hiervan is aangenomen dat dit bij beide partners de totale schuld van het huishouden is.

De zaken waarbij de schuldbedragen van beide partners verschillen (4% van alle zaken waarvan de schuldenlast bekend is) zijn buiten de analyse gelaten, aangezien hiervan niet zonder meer aangenomen kan worden dat beide bedragen bij elkaar opgeteld kunnen worden.

Periode

In de analyse zijn alle zaken meegenomen die sinds 1998 t/m mei 2006 zijn gestart. Bij vergelijking tussen de jaren is 2006 buiten de analyse gelaten, omdat dit jaar slechts de eerste vijf maanden van het jaar omvat, hetgeen mogelijk tot een vertekening leidt door seizoenseffecten. Bij een aantal analyses is als peildatum 1 januari van elk jaar genomen. Hier is 1 januari 2006 wel meegenomen.

Aantallen in de analyses

De aantallen waarop de analyses betrekking hebben, variëren sterk. Dit heeft een viertal redenen:

1. Personen versus huishoudens (zaken versus boedels).
2. Gegevens uit de 285-verklaring zijn maar 22% van de schuldenaren opgenomen in de CDS.
3. Analyse van beëindigde zaken.
Gegevens over de duur van beëindigde zaken zijn gebaseerd op zaken die vóór 1 januari 2003 zijn gestart.
4. Missende of onbetrouwbare waarden.
Gegevens zijn soms niet ingevuld of zijn buiten de analyse gelaten omdat ze niet betrouwbaar lijken.

Type analyses

De analyses zijn voornamelijk beschrijvend van karakter. Het betreft aantallen, percentages en/of gemiddelden die steeds naar startjaar van de zaak of naar arrondissement zijn geanalyseerd. Verschillen tussen de jaren zijn alleen statistisch getoetst wanneer het gegevens betreft die niet bekend zijn voor alle zaken (dit zijn de gegevens uit de 285-verklaringen). De zaken waarbij de gegevens bekend zijn, worden dan beschouwd als een aselechte steekproef uit alle zaken. Er is getoetst met de chi-kwadraattoets en de t-toets.

Toetsing van verschillen tussen gegevens die voor alle zaken bekend zijn, is niet op zijn plaats. In deze situatie is een verschil met 100% zekerheid een verschil, aangezien het geen steekproef

betreft en het verschil dus niet kan worden veroorzaakt door het toeval van de samenstelling van de steekproef.

Voor het toetsen van trends over de jaren is de correlatie tussen de jaartallen en een bepaalde factor getoetst.

2. Onderzoek duurzaamheid schone lei

Om inzicht te krijgen in de mate waarin personen na het krijgen van een schone lei uit de financiële problemen blijven, is een telefonische enquête gehouden onder een steekproef van alle schuldenaren die vóór 1 september 2006 (minimaal 1 jaar geleden) een schone lei hebben gekregen. De namen en adressen van deze huishoudens waren afkomstig uit de database van bureau Wnsp. Het ging om het adres bij de start van het Wnsp-traject. Telefoonnummers waren niet bekend. De adressen zijn geactualiseerd en telefoonnummers zijn opgevraagd bij TPG Post. Van zo'n 70% van alle huishoudens is bij TPG Post het telefoonnummer bekend. Van deze groep ex-schuldenaren was dit percentage echter aanzienlijk lager: 15% (25% bij de (ex-)ondernemers en 13% bij de particulieren).

Er is gekozen voor een telefonische enquête omdat de verwachting was dat bij deze doelgroep de respons op een schriftelijke enquête minder goed zou zijn (vooral vanwege het feit dat men een verleden heeft met ernstige financiële problemen, waarin het ontvangen van post van instanties en het invullen van formulieren vaak een negatieve connotatie had). Er is zowel 's avonds als overdag gebeld.

Met een respons van 214 (ex-)ondernemers en 235 particuliere huishoudens hebben de uitkomsten bij een betrouwbaarheid van 95% een nauwkeurigheid 93,6%.

2.1. Representativiteit

Op de representativiteit van de steekproef is ingegaan in paragraaf 4.1. Om de representativiteit van de uitkomsten te vergroten is de steekproef gewogen op leeftijdklasse en huishoudenssamenstelling naar de verhoudingen zoals die in de populatie (de groep ex-schuldenaren minimaal 1 jaar oude schone lei) bestaan.

2.2. Vragenlijst

Bij de constructie van de vragenlijst is er bewust voor gekozen vragen te stellen die relatief eenvoudig te beantwoorden zijn en die niet al te gevoelig liggen. Dit heeft geleid tot de volgende operationalisering:

Duurzaamheid van de schone lei

Hiervoor is gevraagd naar het hebben van betalingsachterstanden op het moment van interviewen. In aansluiting op de werkwijze van de schuldhulpverlening (NVVK) is hierbij onderscheid gemaakt naar:

- het type betalingsachterstanden: achterstanden op gas, water en licht, huur, zorg- en WA-verzekering worden door de NVVK als bedreigende achterstanden gezien, in tegenstelling tot betalingsachterstanden op overige rekeningen

- de duur van de achterstanden: achterstanden van minder dan twee maanden worden vaak buiten beschouwing gelaten, omdat deze achterstanden ook door vakantie etc. kunnen ontstaan.

NB: Doordat er gevraagd is naar het hebben van betalingsachterstanden op het moment van ondervragen wordt niet in beeld gebracht of huishoudens sinds zij een schone lei hebben gekregen continu vrij zijn gebleven van betalingsachterstanden.

Inkomen:

Er is gevraagd naar het netto-maandinkomen verdeeld in vier klassen.

2.3. Interpretatie van de antwoorden

Een aantal vragen kan geleid hebben tot sociaalwenselijke antwoorden. De antwoorden op deze vragen moet dan ook als indicatief gezien worden. Het gaat daarbij met name om:

- Het hebben van betalingsachterstanden. Hier zal mogelijk niet elke respondent voor uit willen komen, zeker gezien de doelgroep van het onderzoek. Men heeft nieuwe start kunnen maken, vrij van schulden. Dit zal het in het algemeen moeilijker maken voor respondenten om toe te geven dat men nu weer betalingsachterstanden heeft. Om onderrapportage te voorkomen is in de vragenlijst de term 'schulden' vermeden en zijn vragen over leningen en achterstanden in een context geplaatst van 'veel mensen hebben een lening' en 'er kunnen betalingsachterstanden ontstaan'.
- De termijn waarbinnen men denkt betalingsachterstanden opgelost te kunnen hebben.
- Het al dan niet regelmatig een bedrag sparen.
- Oorzaken van betalingsachterstanden/schulden. De respondent is in een open vraag gevraagd wat hij of zij als oorzaken voor de betalingsachterstanden ziet. Met name bij gedragsschulden (een gat in de hand, verslaving) zal sprake zijn van onderrapportage. Daarnaast is niet altijd duidelijk in hoeverre het meer uitgeven dan er inkomsten zijn betrekking heeft op de noodzakelijk uitgaven voor levensonderhoud (overlevingsschulden) dan wel op niet-noodzakelijke uitgaven (overbesteding; gedrag). Omdat ook hier geldt dat een overlevingsschuld sociaal wenselijker is dan overbesteding, zijn alle niet-specifieke antwoorden over te hoge uitgaven ("te weinig geld", "alles is zo duur" etc.) als overbesteding geclassificeerd.

Tevredenheid over aspecten van de Wsnp

De antwoorden op de vraag naar de tevredenheid over een aantal aspecten van de Wsnp zijn gebaseerd op de herinnering aan een periode die gemiddeld drie jaar geleden geëindigd is. Deze herinnering is minder zuiver dan de herinnering direct na beëindiging van de Wsnp. Ook deze antwoorden moet daarom met voorzichtigheid gehanteerd worden.

3. Onderzoek naar de redenen van afwijzing op basis van artikel 288 Fw.

Voor het in kaart brengen van de redenen van afwijzing zijn 351 afwijzingsvonnissen uit het jaar 2005 geanalyseerd. Deze zijn afkomstig van zes rechtbanken. Om een representatieve

steekproef te krijgen is bij de keuze van de rechtbanken gelet op spreiding in het percentage afwijzingen en intrekkingen. De verwachting is namelijk dat het percentage afwijzingen samenhangt met de reden voor afwijzing. Met deze 351 worden uitkomsten verkregen met een betrouwbaarheid en een nauwkeurigheid van 95%.

4. Onderzoek naar de negatieve beëindigingsgronden op basis van artikel 350 Fw.

Om een beeld te krijgen van de negatieve beëindigingsgronden en verschuivingen hierin door de jaren heen is een steekproef van 204 vonnissen uit het jaar 2000 en van 290 vonnissen uit 2005 geanalyseerd. Omdat alle beëindigingsvonnissen bij de Raad voor Rechtsbijstand 's-Hertogenbosch aanwezig zijn, kon hier een aselechte steekproef uit vonnissen van alle rechtbanken genomen worden. Deze aantallen geven uitkomsten met een betrouwbaarheid en een nauwkeurigheid van 95%.

Bijlage 3

Overzicht van gegevens in de tweede meting

Doelinformatie	Bron	
	CDS	Anders
<i>Aanvraag</i>		
▪ Duur van aanvraag tot toelating in het Wsnp-traject	x	
▪ Percentage weigeringen (formele weigering [onvolledige aanvraag], materiële weigering toelating cliënt tot regeling [in hoeveel gevallen is al eerder faillissement of Wsnp van toepassing geweest], weigering medewerking door crediteur)		dossieranalyse afwijzingsvonnissen
▪ Zijn er grote crediteuren die relatief vaak weigeren tot medewerking		
▪ Zijn er veel mensen die om eenzelfde reden worden geweigerd in het traject		dossieranalyse afwijzingsvonnissen
▪ Verschillen in afwijzing per hofressort (strengheid rechter, aard van de problematiek)	percentage toewijzingen na hoger beroep	tel. interview afwijzingsbeleid van 4 rechtbanken
<i>Input¹</i>		
▪ Wie (particulier/ondernemer)	x	
▪ Dubbel of enkele boedel	x	
▪ Persoonskenmerken: sekse, leeftijd, postcode	x	
▪ Soort huishouden	x	
▪ Inkomen	x	
▪ Omvang schuld	x	
▪ Opleidingsniveau	x	
▪ Etnische achtergrond		
▪ Huur- of koopwoning	x	
▪ Welke hulp genoten bij invullen 285-verklaring	x	
▪ Ouderdom schuld, samenstelling schulden	x	
▪ Top 20 (type) crediteuren	x ²	
▪ Wat is reden van schuldsituatie zo mogelijk gekoppeld aan leeftijd	x	
▪ Probleemcumulatie: Komt cliënt ook voor in toevoegcircuit en/of mediation?		koppeling toevoegenbestand aan CDS
▪ Gegevens over de onderneming: ondernemingsvorm [aantal VOFs/aantal eenmanszaken], soort bedrijfstak, grootte v/h bedrijf, mogelijke regionale spreiding, en rendement)		

Vervolg bijlage 3

Doelinformatie	In de CDS	Anders
<i>Aanbod</i>		
▪ Wie (advocaatkantoor (wel of geen jurist), GKB, bewindvoerderkantoor)	x	
▪ Spreidingsgraad (witte vlekken per ressort en arrondissement)	x	
▪ Fluctuatie (voorraad oud minus uittreeders plus toetreders)	-	
▪ Gemiddeld aantal zaken per bewindvoerder, "leeftijd" van de zaak/ frequentieverdeling naar aantal zaken	x	
▪ 2 pijlers van de bewindvoerdervingoeding, namelijk: omvang subsidie, omvang salaris uit boedel.	x	
<i>Kwaliteit van het aanbod</i>		
▪ Opbouw van kantoor (grootte)	x	
▪ Leeftijdsopbouw bewindvoerders	x	
▪ Hoeveel gevallen maakt schuldenaar bij RC gebruik van klachtrecht m.b.t. bewindvoerder		
<i>Throughput</i>		
▪ Hoe lang zit cliënt in Wsnp-traject?	x	
▪ Hoe lang duurt het voordat zaak administratief is afgehandeld?		
▪ Wat kost het traject (publicaties, bewindvoerder, overig)?	x	
▪ Zaakvoorraad en gemiddelde looptijd	x	
▪ Wat zijn de problemen waartegen crediteur, cliënt (uithuiszetting), schuldhulpverlener, bewindvoerder (verschillende salariëring per arrondissement) en rechter aanlopen?		
<i>Effectiviteit van de throughput</i>		
▪ Effect van instrumenten (postblokkade, huisbezoek, saneringsplan, verslaglegging over toestand boedel door bewindvoerder)		
<i>Output</i>		
▪ Uitkomst (schone lei, faillissement, homologatie / minnelijk akkoord, schuldenaar kan zijn betalingen hervatten)	x	
▪ Uitkomst naar soort zaak (enkel, dubbel, onderneming, particulier, aantal schuldeisers)	x	
▪ Uitkomst naar soort problematiek (type schuldeisers/samenstelling schulden, ouderdom schuld)	x	
▪ Uitkomst naar soort bewindvoerder	x	
▪ Uitkomst naar soort cliënt	x	
▪ Omvang boedel bij schuldsanering		
<i>Outcome</i>		
▪ Recidive / duurzaamheid schone lei		Enquête onder ex-schuldenaren

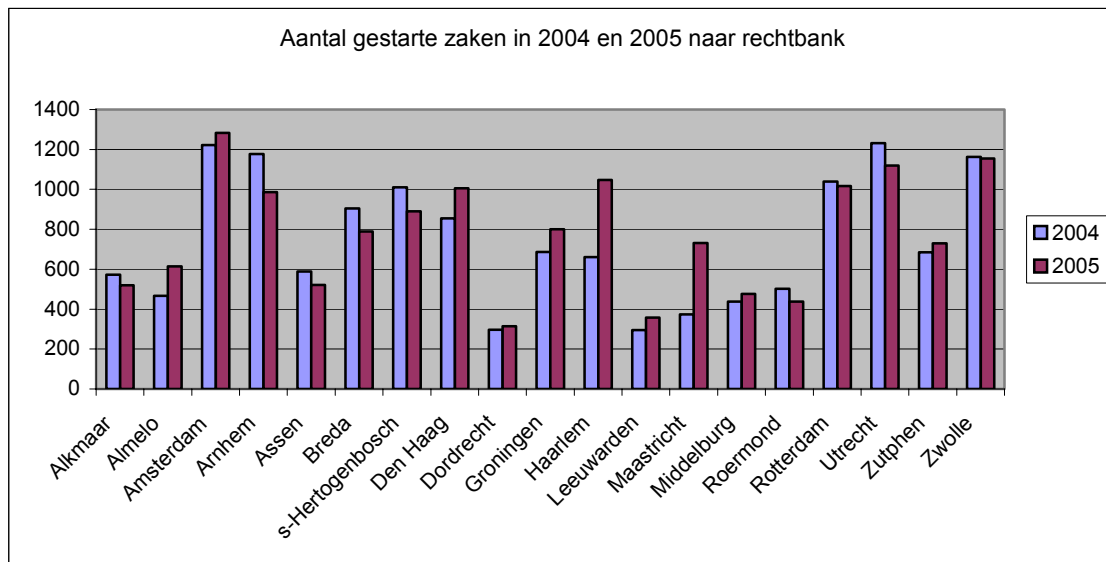
¹ De CDS-gegevens over input zijn ook bekend voor een deel van de aanvrager die uiteindelijk niet in de Wsnp komen (te weten alle personen waarvan bureau Wsnp de 285-verklaring ontvangt). Dit zijn, naast afgewezen personen ook personen die hun aanvraag intrekken en personen die geen aanvraag doen.

² Alleen namen van schuldeisers. Hieruit valt niet zonder meer een rangorde van type crediteuren te maken.

Bijlage 4

Aanvullende figuren en tabellen

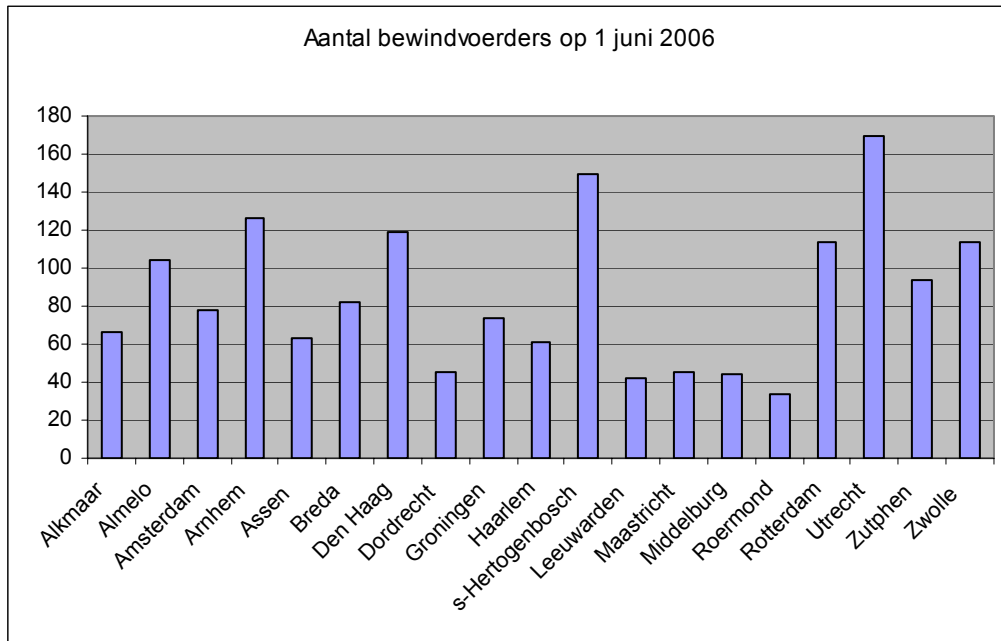
Figuur B1

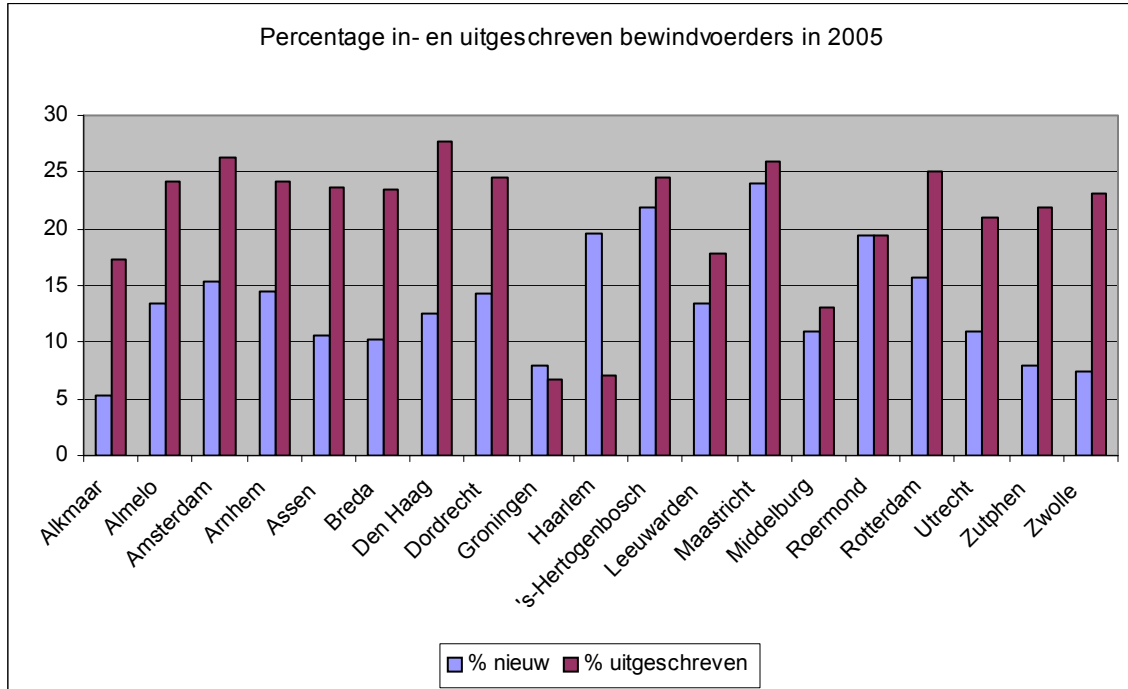
Tabel B1. In- en uitgeschreven bewindvoerders in 2005 naar type

	ingeschreven	uitgeschreven
Advocaat	66,3	90,0
Bureau Rechtshulp	2,1	2,3
Gemeentelijke Kredietbank	1,1	2,1
Medewerker advocatenkantoor	15,3	2,1
Overig	15,3	3,5
N	190	343

Figuur B2.

Figuur B3.

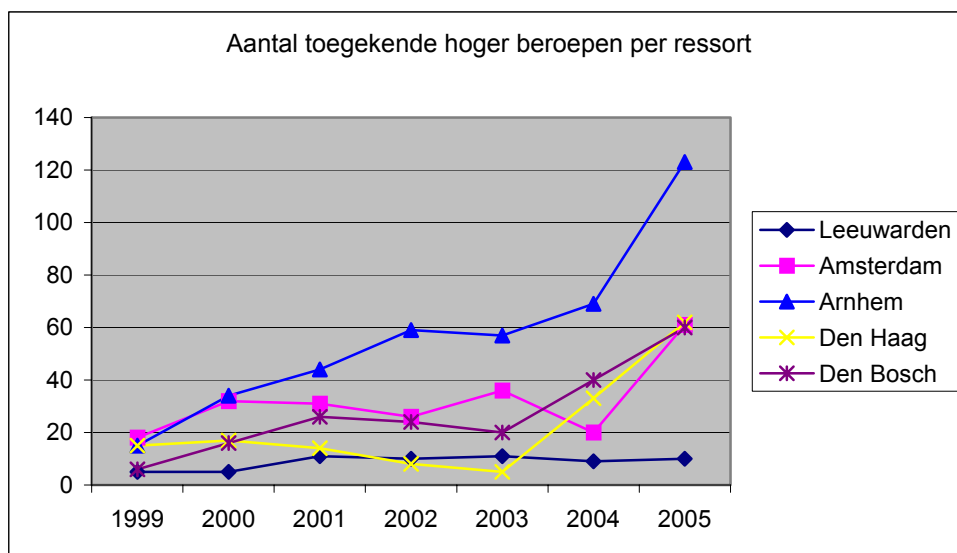

* Als percentage van het aantal als ingeschreven geregistreerd staande bewindvoerders op 1 januari 2005.

Tabel B2. *Bestaande bewindvoerderorganisaties (dd 1-6-06)*

	juni 2006	april 2005
<i>Type organisatie</i>		
- advocatenkantoor	87,9	89,2
- Gemeentelijke Kredietbank (GKB)	2,9	2,8
- Bureau Rechtshulp	0,6	1,5
- partic. schuldhulpverlening/ maatsch. werk	8,2	6,3
- combinatie van typen	0,4	0,2
<i>Aantal bewindvoerders</i>		
1	48,1	49,0
2-5	45,0	43,0
6 of meer	6,9	7,9
N	478	528

Figuur B4.

Tabellen bij hoofdstuk 4

Tabel B3. *Enkele financiële kenmerken (in %)*

	particulieren	(ex-)ondernemers
nu betalingsachterstanden	12	13
n	235	214
Duur betalingsachterstanden		
- 2 maanden of korter	28	23
- 2 maanden tot 1 jaar	32	50
- langer dan 1 jaar	40	27
n	27	18

Tabel B4. *Huidige gebruikmaking van (psycho)sociale hulpverlening (in %)*

	particulieren	(ex-)ondernemers
Maatschappelijk werk	3	5
Budgetbegeleiding	5	2
RIAGG	6	1
Rechtsbijstand	3	2
Bureau Jeugdzorg	3	2
Minimaal een vorm van hulp	17	11
n	235	214

Tabel B5. *Oorzaken huidige betalingsachterstanden* (in %).*

	particulieren	(ex-)ondernemers
inkomensterugval	9	45
fin. problemen eigen bedrijf	4	9
hoge vaste lasten (incl. evt. aflossing lening)	51	21
overbesteding/gedrag	23	0
hoge kosten ivm. ziekte	2	11
eenmalig hoge kosten	7	15
anders	16	4
n	22	14

* geen antwoord: 5 particulieren en 4 ondernemers

Tabel B6. *Uitkomsten stepwise logistische regressie-analyse ter verklaring van betalingsachterstanden na het verkrijgen van een schone lei*

Significante factoren	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
aantal kinderen	,445	,137	10,491	1	,001	1,560
inkomen (4 klassen)	-,696	,185	14,217	1	,000	,499
lening (0=geen, 1=wel)	2,139	,376	32,426	1	,000	8,491
gesubsidieerde rechtsbijstand ontvangen sinds bestaan Wsnp (0=geen, 1=wel)	,924	,342	7,313	1	,007	2,519
Constante	-2,287	,458	24,928	1	,000	,102

Niet significant: duur schone lei, gebruik rechtsbijstand, leeftijd, huishoudensvorm, arbeidssituatie, verandering in inkomen tov. Wsnp-periode, het hebben ontvangen van budgetbegeleiding voor of tijdens het Wsnp-traject, hulp op psychisch of sociaal terrein, oorzaak schulden waarvoor in Wsnp., nazorg na de Wsnp.